

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра економіки, організації та управління підприємствами

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до випускної кваліфікаційної роботи

на тему: Оцінювання фінансових результатів діяльності підприємства та обґрунтування пропозицій щодо їх підвищення

Виконав студент 4-го курсу,
групи ЕП-20
спеціальності 051 «Економіка»

РЕДЧИЦ К.С.

(П.І.Б.)

Керівник Кутова Н.Г.

(П.І.Б.)

Рецензент Кадол Л.В.

(П.І.Б.)

Кривий Ріг – 2024

КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра економіки, організації та управління підприємствами
Ступінь вищої освіти бакалавр
Спеціальність 051 «Економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ:
зав. кафедри ЕОУП,
д.е.н., проф. Шахно А.Ю.

« _____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на випускню кваліфікаційну роботу студенту

РЕДЧИЦ Карини Сергіївни

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи Оцінювання фінансових результатів діяльності підприємства та обґрунтування пропозицій щодо їх підвищення

Керівник теми к.е.н., доц. Кутова Наталя Геннадіївна

Затверджені наказом по університету від 02.04.2024 р № 241с

2. Строк подання студентом роботи: 10.06.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: статистична фінансова звітність підприємства ПАТ «Суха Балка» за 2018-2022 рр. (баланс, звіт про фінансові результати), поточна внутрішня звітність підприємства

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): визначити економічну сутність фінансових результатів діяльності підприємства; вивчити методичні основи оцінювання фінансових результатів; здійснити аналіз виробничо-господарської діяльності ПАТ «Суха Балка»; виявити вплив факторів на результати діяльності ПАТ «Суха Балка»; обґрунтувати пропозиції щодо їх підвищення

5. Перелік графічного матеріалу: основні ТЕП ПАТ «Суха Балка»; факторний аналіз чистого прибутку; кореляційно-регресійний аналіз впливу факторів на прибуток; цільова функція економіко-математичної моделі; обґрунтування пропозицій щодо підвищення прибутку за допомогою оптимізаційної моделі

6. Консультанти розділів роботи:

Розділи	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	к.е.н. Кутова Н.Г.		
Розділ 2	к.е.н. Кутова Н.Г.		
Розділ 3	к.е.н. Кутова Н.Г.		
Нормоконтроль	доц. Поліщук І.Г.	12.06.2024	

7. Дата видачі завдання 01.02.2024 р

Календарний план виконання роботи

№	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Термін ви- конання	Примітки
1	Співбесіда зі студентом за тематикою роботи, ви- дача переліку рекомендованої нормативної, ін- структивної бази та учбової літератури	01.02.2024 р	виконано
2	Збір матеріалів до випускної роботи	01.02 - 19.02.2024р	виконано
3	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточ- нення завдань випускної кваліфікаційної роботи	20.02 - 12.03.2024р	виконано
4	Підготовка I розділу випускної кваліфікаційної роботи та подання його керівникові	13.03 - 02.04.2024р	виконано
5	Підготовка II розділу випускної кваліфікаційної роботи та подання його керівникові	03.04 - 16.04.2024р	виконано
6	Підготовка III розділу випускної кваліфікаційної роботи та подання його керівникові	17.04 - 20.05.2024р	виконано
7	Підготовка вступної частини	20.05 - 22.05.2024р	виконано
8	Перевірка роботи керівником та доопрацювання роботи	23.05 - 27.05.2024р	виконано
9	Отримання відгуку керівника та рецензії	11.06 - 14.06.2024р	виконано
10	Попередній захист роботи	15.06.2024р	виконано
11	Захист роботи в ЕК	20.06.2024р	

Студент

_____

(підпис)

Редчиц К.С.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____

(підпис)

Кутова Н.Г.

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Економічна сутність фінансових результатів підприємства	8
1.2. Методичні аспекти оцінювання фінансових результатів підприємства	18
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «СУХА БАЛКА» ТА ОЦІНЮВАННЯ ЙОГО ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ	24
2.1. Техніко-економічний аналіз діяльності ПАТ «Суха балка»	24
2.2. Виявлення впливу факторів на результативні показники ПАТ «Суха балка»	32
РОЗДІЛ 3 ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЙ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НА ПАТ «СУХА БАЛКА»	52
3.1. Складання економіко-математичної моделі оптимізації використання чистого прибутку ПАТ «Суха балка»	52
3.2. Обґрунтування методу оптимізації прибутковості ПАТ «Суха балка» та реалізація економіко-математичної моделі	58
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	74
ДОДАТКИ	75

РЕФЕРАТ

на випускню кваліфікаційну роботу за темою: **Оцінювання фінансових результатів діяльності підприємства та обґрунтування пропозицій щодо їх підвищення**

Випускна кваліфікаційна робота: 75 с., 35 табл., 42 рис., 6 формул, 28 джерел, 2 додатки

Об'єкт дослідження: є процеси формування фінансових результатів, а також їх зв'язок з ефективністю господарської діяльності ПАТ «Суша Балка».

Мета роботи: є обґрунтування напрямків підвищення фінансового результату, а також розробка та застосування заходів щодо підвищення рівня ефективності сучасного управління фінансовим результатом.

Предмет дослідження: є теоретико-методичні та практичні положення щодо економічного обґрунтування пропозицій підвищення фінансових результатів суб'єкту підприємницької діяльності.

Методи дослідження системний аналіз та узагальнення, статистичний, аналітичний, графічний та факторного аналізу.

Розглянуто питання підвищення фінансового результату за рахунок використання економіко-математичного моделювання на ПАТ «Суша Балка»; проведений аналіз фінансового стану підприємства, факторний аналіз впливу чинників на результати підприємства.

Проведений поглиблений аналіз ступеню впливу показників на результат діяльності ПАТ «Суша Балка». Для цього використаний кореляційно-регресійний метод дослідження.

Завтосування економіко-математичної моделі дозволило зробити розрахунок резервів збільшення чистого прибутку та знайдено оптимальне значення чистого прибутку при максимальному значенні собівартості реалізованої продукції та фактичному значенні податку на прибуток, резерв збільшення складає 411 131,49 тис. грн. За допомогою побудови оптимізаційної моделі отримано собівартість реалізованої продукції 1906367,80 тис.грн. та податок на прибуток 169915,00 тис.грн., при цьому чистий прибуток при цьому становитиме 777933,50 тис. грн.

ПІДПРИЄМСТВО, ДІЯЛЬНІСТЬ, ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ, ДОХОД, ПРИБУТОК, АНАЛІЗ, ДОСЛІДЖЕННЯ, ПРОГНОЗ, РЕЗУЛЬТАТ.

ВСТУП

Актуальність даної теми полягає в тому, що економіка України переходить до якісно нової моделі побудови економіки, яка передбачає реформування відносин власності та системи управління господарським механізмом, зумовлює необхідність нового підходу до поглибленого дослідження питань сутності фінансових результатів діяльності і вивчення тих функцій, які вони виконують у ринковому механізмі.

Про актуальність теми роботи свідчить і те, що підприємство в Україні потребує сучасного теоретичного, методологічного та методичного забезпечення управління фінансовими результатами, оборотних наукових рекомендацій щодо процесів формування та використання фінансових результатів підприємств.

Незважаючи на значну кількість публікацій, що освітлюють окремі аспекти проблем методики факторного аналізу фінансових результатів, дослідження цього процесу, його сутності, особливостей, факторів, що впливають на здійснення управління фінансовими результатами підприємства вимагають подальшої розробки.

Актуальність і важливість питань управління фінансовими результатами і велике значення цього процесу для економіко-господарської діяльності підприємств в сучасних ринкових умовах господарювання обумовили вибір теми наукового дослідження.

Метою написання дипломної роботи є обґрунтування напрямків підвищення фінансового результату, а також розробка та застосування заходів щодо підвищення рівня ефективності сучасного управління фінансовим результатом.

Відповідно до мети роботи, в ході дослідження вирішується такі завдання:

- визначити економічну сутність фінансових результатів;

- вивчити механізм управління фінансовими результатами на підприємстві;
- зробити факторний аналіз фінансових результатів для виявлення резервів для їх підвищення;
- розробити заходи, спрямовані на підвищення фінансових результатів підприємства та обґрунтувати їх ефективність.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні положення щодо економічного обґрунтування пропозицій підвищення фінансових результатів суб'єкту підприємницької діяльності.

Об'єктом аналізу є процеси формування фінансових результатів, а також їх зв'язок з ефективністю господарської діяльності ПАТ «Суха Балка».

Для дослідження даної теми було використано статистичні дані по наданню водопостачання підприємством протягом трьох років, аналізовані показники ефективності діяльності підприємства та розроблено факторний аналіз прибутку за допомогою економіко-математичних методів та моделей.

РОЗДІЛ 1.

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність фінансових результатів підприємства

У наш час прибуток основною метою підприємства, беззаперечним є той факт, що чим прибуток вищий, тим більше підприємство має можливостей для реалізації своїх програм, оновлення матеріальної бази та збільшення власного капіталу. Це забезпечить стабільність підприємства та є гарантією його фінансової незалежності. Але питання економічної сутності фінансових результатів залишається розкритим не повністю. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічного змісту фінансових результатів знайшли своє відображення у працях багатьох вчених, зокрема Соколов Я.В.[1], Бутинця Ф.Ф. [2], Вороніної О.О.[3], Загороднього А.Г.[4], Лугового В.А.[5], Кондракова Н.П. [6], Мочерного С.В. [7], Пипко В.А. [8], Пушкар М.С. [9], Білик М.Д.[10] та інших. Це підтверджує актуальність питань формування доходів і витрат для визначення кінцевого фінансового результату для забезпечення стабільності діяльності підприємства

Одним із ключових об'єктів наукових досліджень в сфері економічної теорії є фінансові результати, які є універсальною категорією показника ефективності діяльності. Категорія «фінансові результати» враховує обидві сторони двоєдиного завдання: скільки отримано і якою ціною. Вивчення нормативно-правової бази України, дає змогу зазначити, що в законодавстві не розглядається сутність саме поняття «фінансові результати». Зокрема, в П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» обґрунтовано лише сутність дефініцій «прибуток» та «збиток». Саме це і спричиняє розмитість у визначені сутності, ролі та значення фінансових результатів

Згідно П(С)БО 1, прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов’язані з ними витрати. А збитки – перевищення суми витрат над сумою доходів, для отримання яких здійсненні ці витрати [11]. Поняття «фінансовий результат» і «прибуток» не зовсім тотожні, оскільки фінансовий результат ширший за своїм змістом, ніж прибуток. Фінансовий результат відображує всю господарську діяльність підприємства, характеризує кількісні і якісні показники результативності діяльності підприємства, тоді як прибуток (збиток) є підсумок цієї діяльності, оскільки результат може бути як позитивним, так і негативним.

Таблиця 1.1 – Наукові підходи щодо визначення сутності поняття «фінансовий результат»

Автор	Фінансовий результат - це
Мочерний С.В. [7]	грошова форма підсумків господарської діяльності організації або їхніх підрозділів, виражена в прибутках або збитках
Вороніна О.О. [3]	якісна характеристика фінансово-господарської діяльності, яка в цілому характеризує результат економічних відносин підприємства
Пипко В.А. [8]	результат господарської діяльності, виражений в грошовій формі
Пушкар М.С. [9]	прибуток чи збиток, отримані в результаті господарської діяльності
Луговий В.А. [5]	балансовий прибуток (або збиток) підприємства, який складається із доходу (витрат) від реалізації готової продукції (робіт, послуг), доходу (витрат) від інших реалізацій і сум позареалізаційних доходів (витрат)
Бутинець Ф.Ф. [2]	прибуток (збиток) від реалізації готової продукції (робіт, послуг)
Соколов Я.В. [1]	приріст (зменшення) капіталу (засобів, вкладених власниками) підприємства протягом звітного періоду
Кондракова Н.П. [6]	відображає зміну власного капіталу за визначений період в результаті виробничо-фінансової діяльності підприємства
Загородній А.Г. [4]	приріст чи зменшення вартості власного капіталу підприємства внаслідок діяльності у звітному періоді

Проведений аналіз наукових праць, дозволяє зробити висновок, що поняття «фінансовий результат», як видно з таблиці 1, науковці трактують по-різному, проте вкладають однаковий зміст у своє трактування. Сучасна міжнародна практика бухгалтерського обліку в основному виокремлює три головні підходи до трактування змісту фінансових результатів діяльності підприємства:

- перший, згідно якого різниця між вартістю чистих активів підприємства протягом звітного періоду становить фінансовий результат. При цьому чисті активи підприємства дорівнюють різниці між загальною вартістю майна

підприємства та загальною сумою його заборгованостей і додаткових внесків власників;

- другий, згідно якого фінансовий результат діяльності підприємства дорівнює різниці між величинами його доходів і витрат діяльності протягом звітного періоду;

- третій, згідно якого показник фінансового результату визначається шляхом порівняння величини власного капіталу на початок звітного періоду та на кінець звітного періоду.

Найбільшого поширення в міжнародній практиці набув другий підхід, відповідно до якого фінансовий результат трактується як різниця між доходами та витратами діяльності підприємства, із врахуванням коригувань на суму зміни залишків запасів та незавершеного виробництва за звітний період. Дана тенденція є характерною і для української системи бухгалтерського обліку

Одним із ключових об'єктів наукових досліджень є фінансові результати, які являються основними показниками ефективності діяльності будь-якого підприємства. Тому для того щоб визначити роль фінансових результатів підприємств в цілому, потрібно звернути увагу на праці відомих вчених економістів, які займалися дослідженнями економічної сутності фінансових результатів та розглянути трактування даної категорії.

Метою діяльності будь-якого підприємства являється отримання фінансового результату та пошуку шляхів їх збільшення. Результативність діяльності підприємств відображається у економічних та фінансових показниках, які найбільш точно будуть характеризувати фінансовий стан суб'єкта господарювання та дадуть можливість уявити економічний потенціал його розвитку [5, с. 181-188]. В сучасних ринкових умовах економічного розвитку підприємств питання фінансових результатів в бухгалтерському обліку вважається одним з ключових при здійсненні підприємницької діяльності, так як фінансовий результат являється підсумковим показником.

Розуміння економічної сутності фінансового результату діяльності підприємств – головна передумова підвищення ефективності діяльності підприємств [10]. Вагомими і суттєвими є наукові розробки вітчизняних та зарубіжних вчених економістів щодо розгляду сутності поняття «фінансові результати» в економічній літературі.

Так, наприклад, Ф.Ф. Бутинець розкриває фінансовий результат через співставлення доходів та витрат підприємства відображених у звіті. Прибуток або збиток організації [3]; А.Б. Борисов виражає фінансові результати як підсумки господарської діяльності підприємства або його підрозділів, приріст (зменшення) вартості власного капіталу (визначаються шляхом співставлення витрат з отриманими доходами) [1, с. 453]; А.Г. Загородній та Г.Л. Вознюк вважають, що фінансовий результат – це різниця між доходами та витратами підприємства чи його окремого підрозділу за певний час (приріст чи зменшення вартості власного капіталу підприємства внаслідок діяльності у звітному періоді) [4, с. 110]; Р.В. Скасюк трактує фінансовий результат як якісний та кількісний показник результативності господарської діяльності підприємства [8]; Л.М. Яременко у своїй праці досліджує загальні підходи до формування та розподілу прибутку [10; 11, с. 120-126].

Таким чином, у ході проведених досліджень результатів аналізу виявлено, що між вченими економістами немає однозначності щодо визначення сутності поняття «фінансовий результат», а їхні думки являються тотожними.

Фінансовий результат розраховують, як різницю доходів та витрат усіх видів діяльності підприємства, зменшену на суму нарахованих податків на прибуток.

Розглядаючи сутність фінансового результату в даний час, потрібно упередусім відзначити такі його характеристики:

1. Фінансовий результат (прибуток) являє собою форму доходу суб'єкта господарської діяльності, що здійснює певний вид діяльності. Ця зовнішня найпростіша форма вираження прибутку є разом із тим недостатньою для його повної характеристики, тому що в деяких випадках активна діяльність у якій-

небудь сфері може і не бути пов'язаною з одержанням прибутку (наприклад, політична, благодійна діяльність).

2. Фінансовий результат (прибуток) є формою доходу суб'єкта господарської діяльності, що вклав свій капітал для досягнення певного комерційного успіху. Категорія прибутку нерозривно пов'язана з категорією капіталу – особливим фактором виробництва – і в усередненому вигляді характеризує ціну функціонуючого капіталу.

3. Фінансовий результат (прибуток), не є гарантованим доходом суб'єкта господарювання, що вклав свій капітал у той чи інший вид бізнесу. Він є результатом тільки успішного здійснення цього бізнесу. Прибуток є певною мірою і платою за ризик здійснення підприємницької діяльності.

4. Фінансовий результат (прибуток) характеризує не весь дохід, отриманий у процесі господарської діяльності, а тільки ту частину доходу, що звільнена від понесених витрат на здійснення цієї діяльності. Тобто у кількісному вираженні прибуток є залишковим показником, що представляє собою різницю між сукупним доходом і сукупними витратами в процесі здійснення підприємницької діяльності.

5. Фінансовий результат (прибуток) є вартісним показником, вираженим у грошовій формі. Така форма оцінки прибутку пов'язана з практикою узагальненого вартісного обліку всіх пов'язаних із ним основних показників – вкладеного капіталу, отриманого доходу, понесених витрат тощо, а також з діючим порядком його податкового регулювання [2].

Фінансовий результат являється кінцевим результатом діяльності підприємства, вираженим у вигляді прибутку або збитку. Фінансовим результатом можна вважати прибуток: прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати. Збиток – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

Значна кількість науковців розглядають економічний зміст фінансових результатів через їх функції: нагромадження, стимулювання та розподілу. При

позитивному значенні фінансових результатів (прибутку) проявляється функція нагромадження, тобто вони в даному випадку стають основним ресурсом для збільшення власних активів підприємства та сприяють розширеному відтворенню. У випадку заохочення управлінських працівників підприємства та підвищення ставки заробітної плати по результатам виробничо-господарської діяльності спостерігається функція стимулювання. А функція розподілу фінансових результатів відображається у привласненні та розподілі прибутку між підприємством, власниками та державою.

Ряд економістів крім вищевказаних функцій фінансових результатів виділяють ще й такі, як стимулювання ризику та виправлення помилок. Показник фінансового результату найкраще відображає вигідні види діяльності підприємства і слугує поштовхом до інвестування у такі види діяльності. Загалом вищерозглянуті підходи до трактування економічного змісту фінансових результатів узагальнені в табл. 1.2

Таблиця 1.2 – Підходи до трактування економічного змісту фінансових результатів різними економічними школами

Назва економічної школи	Підхід до трактування економічного змісту фінансових результатів
Меркантилістична	Фінансові результати, які проявляються у вигляді прибутку, формуються в сфері обігу та торгівлі, які є джерелом багатства.
Фізіократична	Прибуток, як основна форма фінансових результатів, виникає за рахунок природної родючості землі, тобто аграрне виробництво являється основним джерелом багатства.
Класична	Формування фінансових результатів відбувається в сфері виробництва, а прибуток, як заробітна плата і рента, є частиною вартості, яка в свою чергу створюється працею.
Неокласична	Подвійне трактування: з одної сторони фінансові результати формуються за рахунок капіталу та є ціною даного виробничого фактору, з іншої – формуються за рахунок комплексу всіх задіяних виробничих факторів.
Інституціоналістична	Фінансові результати формуються під впливом різних суспільних неекономічних інститутів (НТП, держава, соціальні групи, профспілки та ін.)
Теорія трудового доходу	Фінансовий результат (прибуток) є результатом діяльності і винагородою підприємця.
Марксистська	Додаткова вартість, яка створюється працею найманих працівників в процесі виробництва та реалізується через сферу обігу, є основним джерелом формування фінансових результатів.

Сучасна міжнародна практика бухгалтерського обліку в основному виокремлює три головні підходи до трактування змісту фінансових результатів діяльності підприємства:

– перший, згідно якого різниця між вартістю чистих активів підприємства протягом звітного періоду становить фінансовий результат. При цьому чисті активи підприємства дорівнюють різниці між загальною вартістю майна підприємства та загальною сумою його заборгованостей і додаткових внесків власників;

– другий, згідно якого фінансовий результат діяльності підприємства дорівнює різниці між величинами його доходів і витрат діяльності протягом звітного періоду;

– третій, згідно якого показник фінансового результату визначається шляхом порівняння величини власного капіталу на початок звітного періоду та на кінець звітного періоду.

Найбільшого поширення в міжнародній практиці набув другий підхід, відповідно до якого фінансовий результат трактується як різниця між доходами та витратами діяльності підприємства, із врахуванням коригувань на суму зміни залишків запасів та незавершеного виробництва за звітний період. Дана тенденція є характерною і для української системи бухгалтерського обліку.

Отже, висвітлити всю сутність економічного змісту фінансових результатів в одному комплексному визначенні практично неможливо. Це пояснюється тим, що кожна точка зору пояснює певний аспект поняття фінансових результатів та заслуговує на увагу. Але можна зробити висновок, що зіставлення доходів із витратами в певному періоді розкриває загальноекономічний зміст фінансових результатів.

Трактування економічного змісту та методики визначення фінансових результатів у вітчизняній системі бухгалтерського обліку дещо відрізняється від міжнародної практики. Але для аграрних підприємств визначення фінан-

сових результатів сільськогосподарської діяльності найбільш доцільно здійснювати за методом порівняння доходів і витрат від такої діяльності у звітному періоді, що забезпечує найвищу достовірність облікових даних про даний показник.

Прибуток є економічною категорією. Суть його в багатьох літературних джерелах зводиться до того, що це частина вартості додаткового продукту, додатковий продукт, виражений у коштах, частина чистого доходу, одна з його форм тощо. Сума отриманого прибутку – це показник, який характеризує результативність діяльності підприємства, тобто є фінансовим результатом його підприємницької діяльності.

Прибуток в основному утворюється в результаті продажу (реалізації) готової продукції (послуг, товарів). Крім того, торгове підприємство може продавати (реалізовувати) інші матеріальні цінності і послуги допоміжних виробництв та господарств, а також мати доходи і збитки, що збільшують або зменшують розмір прибутку від інвестиційної та фінансової діяльності.

Прибуток є важливішим узагальнюючим показником, що характеризує кінцевий результат діяльності підприємства. Від розміру прибутку, отриманого підприємством, залежать формування обігових коштів, виконання зобов'язань перед бюджетом, платоспроможність підприємства, доходи акціонерів тощо. Прибуток формується поступово протягом фінансово-господарського року. Більшу частину прибутку становить прибуток від реалізації продукції, одержаний у вигляді різниці між виручкою від реалізації продукції і витратами на її виробництво та збут.

Метою складання Звіту про фінансові результати є надання користувачам правдивої та неупередженої інформації про доходи, витрати, прибутки та збитки за звітний період. Цей звіт вважається одним із найбільш інформативних документів звітності, оскільки містить інформацію про динаміку прибутку підприємства.

Прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані а ними витрати.

Збитки – перевищення суми витрат над сумою доходів, для отримання яких здійснені ці витрати [6].

У бухгалтерському обліку чистий прибуток (збиток) формується поступово протягом фінансово-господарського року від усіх видів звичайної та надзвичайної діяльності та включає:

- чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, послуг);
- валовий прибуток (збиток);
- фінансові результати від операційної діяльності;
- фінансові результати до оподаткування;
- фінансові результати після оподаткування;
- чистий прибуток (збиток).

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) податку на додану вартість, акцизного збору, інших зборів, знижок тощо.

Різниця між чистим доходом і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) називається валовим прибутком (збитком). Що стосується фінансового результату від операційної діяльності, то він визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.

А фінансовий результат до оподаткування визначається як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від операційної діяльності, фінансових та інших доходів, фінансових та інших витрат.

Фінансовий результат після оподаткування визначається як різниця між прибутком до оподаткування та сумою податку з прибутку. Окремо від фінансових результатів відображаються невідшкодовані збитки та прибутки від надзвичайних подій.

Остаточний фінансовий результат – чистий прибуток (збиток) визначається як різниця між різними видами доходів та витрат підприємства за звітний період.

Отже, на сьогоднішній день існує велика кількість питань, які стосуються теорії та аналізу фінансових результатів об'єднань підприємств, що потребують детального дослідження з урахуванням змін фінансової звітності.

На сьогоднішній день існує два принципові підходи до розрахунку фінансових результатів підприємства, які мають деякі модифікації у різних країнах світу:

1) метод порівняння доходів і витрат (метод «витрати – випуск»): передбачає визначення прибутку (збитку) згідно з принципом нарахування та відповідності доходів і витрат, тобто як різниця між доходами і витратами звітного періоду. Отже, порівнюються доходи з витратами, які були понесені для отримання цих доходів. Визначення фінансового результату за методом «витрати – випуск» передбачає існування двох способів:

- перший спосіб називають «лінійним», тобто він передбачає порівняння випуску з минулими витратами з відображенням знову створеної вартості загальною сумою з наступною деталізацією;

- другий спосіб використовується у бухгалтерському обліку з відображенням по дебету споживання підприємством минулої праці і сторонніх витрат та знову створеної вартості за її елементами;

2) метод порівняння капіталу (або метод зміни чистих активів): передбачає визначення приросту власного капіталу у звітному періоді як різниці між сумою власного капіталу на кінець і на початок звітного періоду, тобто якщо власний капітал на кінець звітного періоду збільшується, то підприємство отримує прибуток, а якщо навпаки – збиток [9, с. 47].

Наприкінці ХХ ст. теорія фінансових результатів «вступила в чергову стадію свого оновлення, яке тісно пов'язане з новими дослідженнями щодо теорії фірми», яка намагається досягти не стільки позитивних фінансових результатів (прибутку), а скільки – збільшити свій потенціал виробництва. Проте не потрібно недооцінювати важливість позитивного значення фінансових результатів, та мотиви для їх отримання, тому що «історія світового бізнесу, його

основна передумова говорять про те, що головною метою підприємця (власника) є отримання прибутку. Конкретний спосіб отримання прибутку завжди відображав економічне, політичне і соціальне становище свого часу» [11].

Отже, за результатами проведеного дослідження ми побачили, що у економічній літературі не існує однозначного тлумачення категорії «фінансовий результат». Фінансовий результат відображає голову мету підприємницької діяльності та являє собою таку економічну категорію, яка формується поступово протягом фінансово-господарського року від різних видів діяльностей і виражається чистим доходом (прибутком), який залишається у підприємства на власні потреби. Узагальнюючи всі розглянуті визначення, слід зазначити, що фінансовий результат – чистий прибуток (збиток) визначається як різниця між різними видами доходів та витрат підприємства за звітний період. Чим би не займалося підприємство, мета отримання прибутку завжди буде залишатися на визначному місці, але цілі і шляхи його використання залежатимуть від потреб управління підприємства.

1.2. Методичні аспекти оцінювання фінансових результатів підприємства

Великого значення в сучасних умовах розвитку та вдосконалення ринкових відносин в Україні набуває якісний аналіз фінансових результатів діяльності підприємства. Його здійснення впливає на ухвалення правильного рішення щодо керування капіталом, мінімізує фінансові ризики підприємства, сприяє підвищенню ефективності його діяльності, найбільш раціональному використанню матеріальних, трудових і фінансових ресурсів [1]. Для прийняття ефективних управлінських рішень необхідно поєднати всі фактори (Рис 1).

Отже, виникає необхідність виділення найвагоміших показників впливу на прибутки та доцільність прийняття відповідних управлінських рішень.

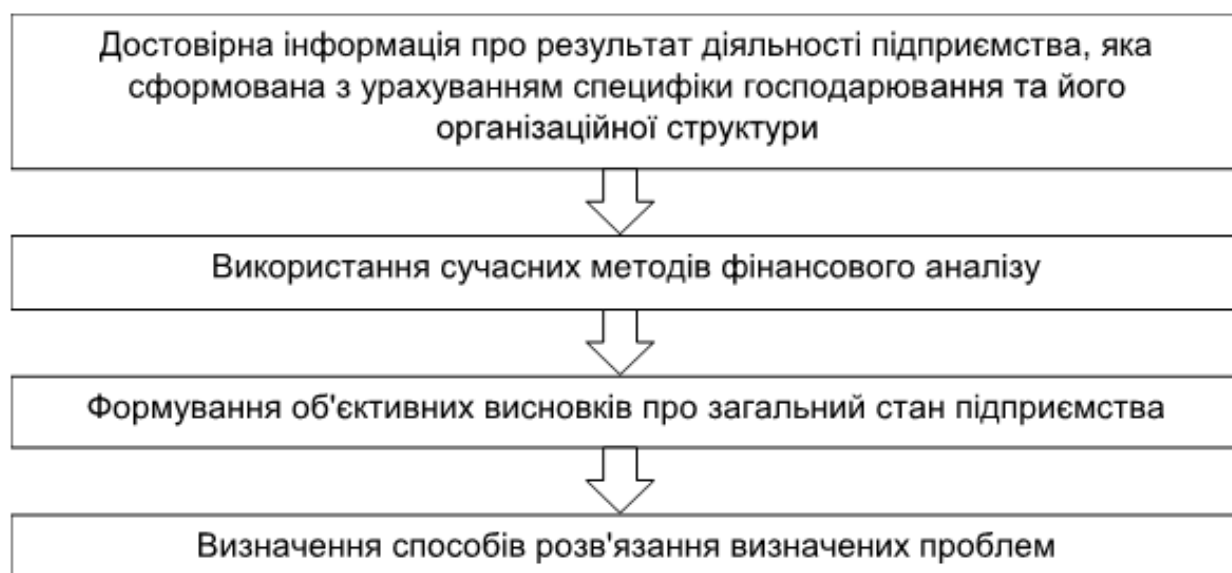

Рис. 1.1 – Фактори для прийняття ефективних управлінських рішень

Крім того, результати фінансового аналізу свідчать про рівень конкурентоспроможності підприємства, мають важливе значення не тільки для підприємства, а й і для зовнішніх користувачів: фінансових та податкових органів, комерційних банків, акціонерів, власників, менеджерів та інших. Потреба у здійсненні якісного фінансового аналізу особливо набуває актуальності у випадках, коли підприємство не здатне правильно оцінити свій фінансовий стан, що в майбутньому створює серйозні перешкоди для здійснення його ефективної діяльності.

Реформування системи бухгалтерського обліку в Україні та внесення змін до Податкового кодексу України внесло зміни у методологічні засади формування обліку та відображення у звітності фінансових результатів звітного періоду з орієнтацією на концептуальні основи та принципи визнання доходів і витрат [2]. Проте, вищезазначені заходи не сприяли створенню цілісної системи формування показників фінансового результату та відображення їх у фінансовій та податковій звітності, що, в свою чергу, ускладнює процес прогнозування економічного стану підприємства на сучасному етапі та впливає на загальний соціально-економічний розвиток регіону та держави в цілому.

Проблемі вивчення змісту, механізму формування та відображення в бухгалтерському обліку фінансового результату діяльності підприємств приділяли значну увагу в своїх працях зарубіжні та вітчизняні науковці та вчені-економісти. Основні методики аналізу формування фінансових результатів розроблені та висвітлені в наукових працях та публікаціях українськими вченими-економістами, зокрема В. О. Подольською, О. В. Ярішем, В. О. Мец, Г. В. Савицькою, П. Ю. Буряком, М. В. Римарем, М. Д. Біликом, А. М. Турилом, де велику увагу приділено таким питанням як:

- 1) оцінка динаміки абсолютних показників фінансових результатів (прибутку і рентабельності);
- 2) визначення спрямованості і розміру впливу різних чинників на суму прибутку та рівень рентабельності;
- 3) виявлення й аналіз можливих резервів зростання прибутку і рентабельності;
- 4) визначення і аналіз порогу прибутку.

Більшість учених, такі як В. О. Мец, М. Д. Білик, Г. В. Савицька, П. Ю. Буряк, М. В. Римара пропонують розпочинати аналіз фінансових результатів підприємства із загальної їх оцінки, тобто з перших двох видів аналізу, а саме:

- 1) за допомогою різних форм горизонтального аналізу, таких як порівняння фінансових показників звітного і минулого періоду, порівняння фінансових показників звітного періоду з плановими показниками та низкою показників минулих періодів, оцінка тенденцій до змін окремих показників, які характеризують результати фінансової діяльності підприємства;
- 2) за допомогою вертикального (структурного) аналізу фінансових результатів дослідження структури відповідних показників і їх зміну.

Наявність великої кількості наукових праць свідчить про значущість даної проблеми.

Дотримання принципів, організації та методики аналізу відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, на жаль, не забезпечило уник-

нення ряду невідповідностей в окремих концептуальних підходах. Існують різні погляди щодо теоретико-методичних засад і організаційної основи формування фінансових результатів та єдиного підходу до визначення кінцевого результату діяльності підприємств.

Методологічною основою аналізу фінансових результатів в умовах ринкових відносин та відповідно до дотримання вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності є прийнята для всіх підприємств, незалежно від організаційно-правової форми і форми власності, модель їхнього формування і використання (Рис 1.2).

Рис. 1.2 – Модель формування аналізу фінансових результатів

У ході аналізу фінансових результатів підприємства можуть використовуватись різноманітні прийоми, методи та моделі аналізу. Їх кількість та спектр залежать від конкретних цілей та завдань. У той же час залишається до кінця невизначеним, який метод аналізу є найбільш прийнятним на практиці, що надає можливість усебічно і комплексно провести аналіз фінансових результатів підприємства, обґрунтувати ефективні управлінські рішення щодо удосконалення фінансової політики підприємства, спрямованої на його розвиток. Аналіз наукової літератури дає підставу стверджувати, що більшість науковців надають перевагу горизонтальному, вертикальному та коефіцієнтному аналізу (84,6%). Проте, для отримання якісних показників доцільно проводити

поетапний моніторинг фінансових результатів[3]. Сутність вищезазначеного моніторингу полягає у поєднанні на різних етапах аналізу певного спектру різноманітних методів (Рис 1.3).

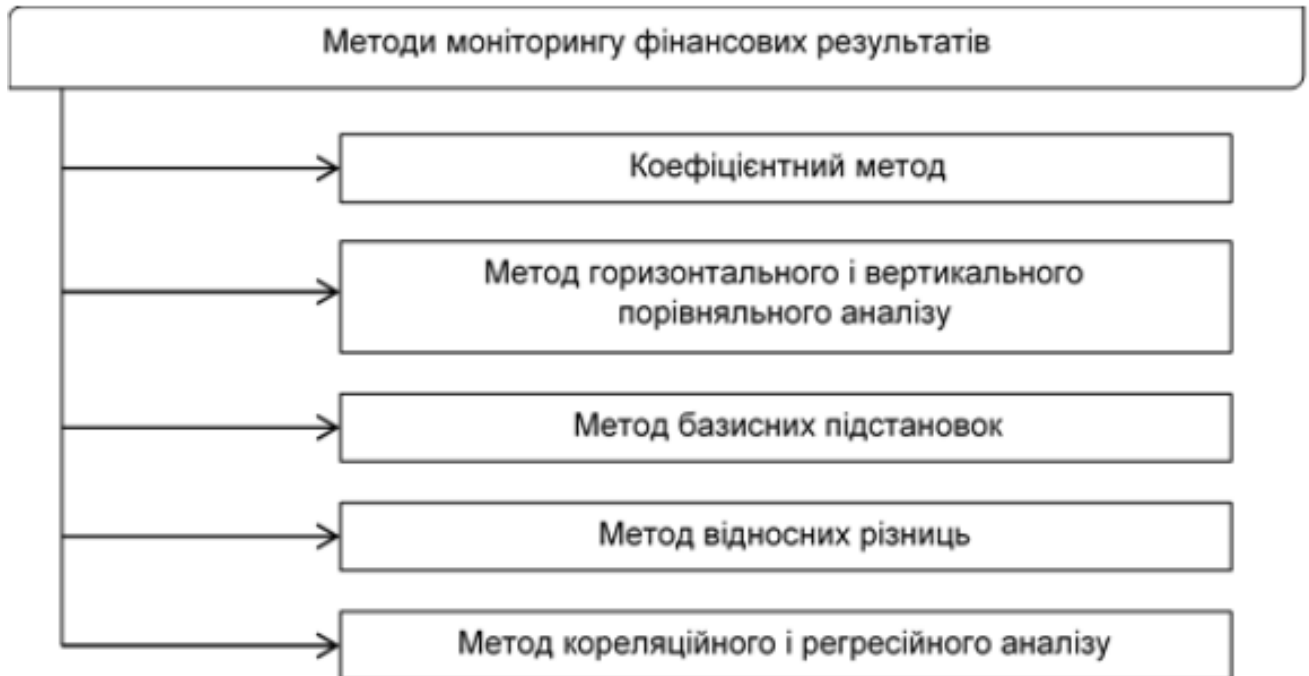

Рис.1.3 – Спектр методів аналізу фінансових результатів

Такі співставлення доцільно проводити не тільки за звітний період, але і за ряд років, що відображає доволі тривалий період діяльності підприємства. Це дозволяє визначати тенденції розвитку підприємства на перспективу, що має велике значення в практичній діяльності, оскільки підприємства здійснюють як довгострокове, так і середньострокове та поточне планування своєї діяльності.

Таким чином, даний підхід забезпечує комплексний аналіз діяльності підприємства, можливість встановити тенденції його розвитку, причини зміни доходів, витрат, показники рівня прибутку. Порівняти показники з середньогалузевими даними та прийняти оптимальні управлінські рішення щодо підвищення ефективності діяльності даного підприємства.

Таким чином, значна перевага моніторингу полягає у забезпеченні комплексного аналізу фінансових результатів, наочності відображення динаміки і

змін показників, які аналізуються, ефективному виборі управлінських рішень на основі аналітичних даних. Правильно обрана методика аналізу фінансових результатів може стати фундаментом для отримання достовірних показників, та, як результат, максимально ефективного використання фінансових ресурсів підприємства, дотримання розрахункової та кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних та інвестиційних коштів, фінансового прогнозування з метою ефективного функціонування підприємства в майбутньому.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАТ «СУХА БАЛКА» ТА ОЦІНЮВАННЯ ЙОГО ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

2.1. Техніко-економічний аналіз діяльності ПАТ «Суша балка»

Приватне акціонерне товариство «Суша балка» відноситься до гірничо-промислових підприємств і є одним з провідних підприємств галузі в Україні, що спеціалізується на видобутку руди підземним способом. Основні види діяльності підприємства це видобуток підземним способом природно багаті залізної руди, будівництво шахт їх реконструкція та підземних споруд, оптова торгівля рудами заліза та інші види діяльності. Виробнича потужність комбінату становить приблизно 3,1 млн. тон товарної руди на рік, тобто його роль в задоволенні потреб країни є вагомим.

Основним видом продукції є руда залізна агломераційна. Продукція поставляється на металургійні комбінати, де використовується в металургійному виробництві. Якість продукції визначає вміст корисного компонента - заліза (Fe,%) в руді. Товарна продукція реалізується на експорт з вмістом заліза 60 %, а на внутрішньому ринку (металургійним комбінатам України) з вмістом заліза 56-60 %.

Залізна руда призначена для реалізації і піддається додатковим технологічним процесам: подрібненню, сортуванню, осушенню та очищенню. Не є небезпечними для людей та довкілля, та використовується лише у технологічних процесах виробництва чавуну з використанням доменних печей. застосування в інших галузях народного господарства дуже обмежене.

Станом на 2022 р. до складу ПАТ «Суша балка» входять видобувні шахти "Ювілейна" та ім. Фрунзе, шахтобудівне управління, сервісне управління.

Основні ринки збуту: ПАТ «Південний ГЗК» (м. Кривий Ріг), ПАТ «Дніпровський МК ім. Держинського» (м. Дніпропетровськ), ПАТ «Маріупольський МК ім. Ілліча» (м. Маріуполь), ПАТ «Алчевський МК» (м. Алчевськ), ПАТ «Запоріжсталь» (м. Запоріжжя), та меткомбінати Польщі, Угорщини, Словенії, Чехії, Туреччини, Китаю.

Основні ризики в діяльності ПАТ «Суха балка» є специфічність товару, який є чистим додатком як сировина для діяльності тільки металургійних комбінатів і як слід не стабільність цін та також попит на ринку залізородної продукції. Загалом серед основних чинників, визначаючих зараз ризики на вітчизняному та зовнішньому ринках залізородної сировини, можна вказати невизначеність майбутнього світової економіки, що призводить до дорожчання кредитних ресурсів та відповідно до зниження активності в галузі будівництва та машинобудування.

На теперішній час в Україні спостерігається високе падіння промисловості в гірничо-металургійному комплексі пов'язаного з становищем в країні.

Основними конкурентами виробниками залізородної продукції на Україні є: ПАТ «Криворізький залізородний комбінат», ЗАТ «Запорізький залізородний комбінат», ПАТ «Інгулецький ГЗК», ПАТ «Центральний ГЗК», ПАТ «Північний ГЗК». Рівень конкуренції на ринках збуту залізородної сировини, виробництва ПАТ «Суха балка» оцінюється як стабільно помірним, в зв'язку з тим, що споживання та виробництво залізородної сировини є мало динамічним з точки зору виникнення нових суб'єктів як з боку виробників так і з боку споживачів і є орієнтованим на довгострокові стосунки.

Проаналізуємо динаміку основних техніко-економічних показників ПАТ «Суха балка за 2018 – 2022 рр. діяльності, всі розрахунки на ведено у табл. 2.1.

На основі даних табл. 2.1 можна зробити висновок, що обсяг виробництва впродовж аналізованого періоду має позитивну тенденцію до збільшення, близько 203 566 тис. грн. за 5 років (рис.2.1), що певною мірою

пов'язане з планами підприємства зі збільшенням обсягу видобутку залізної руди впродовж останніх 5-7 років.

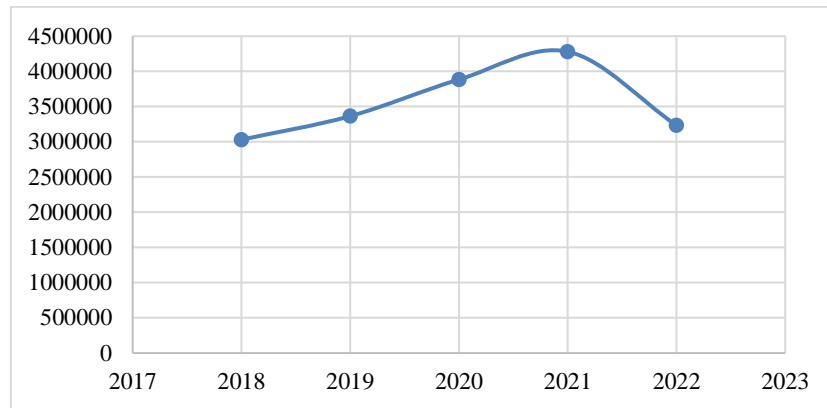

Рисунок 2.1 – Динаміка обсягу виробництва ПАТ «Суша балка» за 2018 – 2022 рр.

Собівартість реалізованої продукції має позитивну тенденцію до зменшення, за аналізований період вона зменшилась 292236 тис.грн. В той же час чистий дохід від реалізації продукції має позитивну тенденцію до зростання, найбільшого значення він набуває в 2021 р. – понад 6730292 тис. грн. Динаміка заборгованості та чистого доходу від реалізації наведена на рис. 2.2.

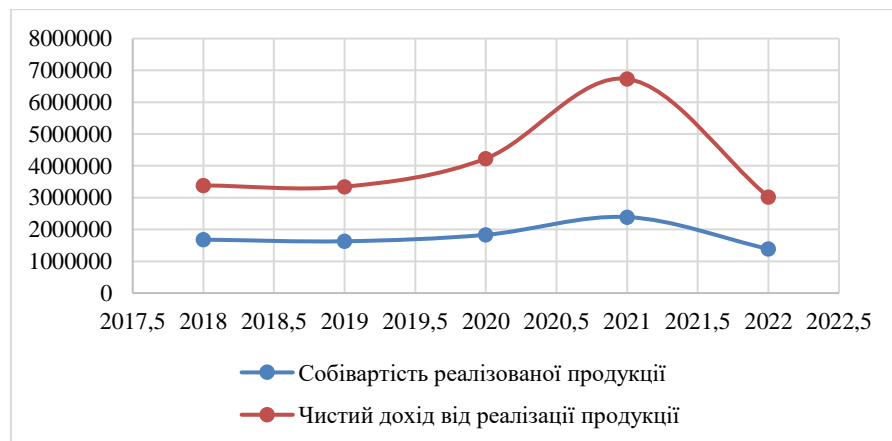

Рисунок 2.2 – Динаміка заборгованості та чистого доходу від реалізації продукції ПАТ «Суша балка»

Чисельність працівників підприємства постійно скорочується, за аналізовані роки зменшилась на 466 особи, що було здійснено за рахунок змен-

шення чисельності робітників. Чистий прибуток (збиток) підприємства щороку змінювався чергуючи збільшення на зменшення, так за 2019 р. він збільшився на 15,67%, за 2020 р. – зменшився на 59,68%, 2021 р. – збільшився 261,63% та зменшився на 63,22% понад 838582 тис. грн в 2022 р. та становить 487878 тис. грн.

Фондовіддача за 2018 – 2022 рр. збільшується та досягає значення 1,23 грн./грн. Тобто, на 1 тисячу гривень вартості основних фондів підприємства в аналізованому періоді припало 0,97, 0,93, 1,14, 2,17, 1,23, тисяч гривень вартості виробленої продукції відповідно. Обернений до нього показник - фондомісткість за аналізований період зменшується і досягає значення 0,82 в 2022 р., за 2019 р. Збільшився до значення 1,07, за 2020 р. – зменшився 0,88, 2021 р. до значення 0,46, та в 2022 р. – збільшився до 0,82. Тобто на 1 тисячу гривень випущеної продукції підприємства припадає 1,03, 1,07, 0,88, 0,46, 0,82 тис.грн. вартості основних фондів за 2018-2022 рр.

Показник фондоозброєності збільшується в 2019 р. на 149,30 тис.грн/особу, 2020 рр. збільшився на 80,28 тис.грн/особу, протягом 2021-2022 рр. зменшується і на кінець періоду становить 936,97 тис.грн/особу. Така динаміка пов'язана зі щорічним скороченням кількості працівників та збільшенням середньорічної вартості основних засобів. В аналізованому періоді на 1 працівника припадає 1123,76, 1273,06, 1353,35, 1176,30 та 936,97 тис.грн. вартості основних фондів підприємства за 2018-2022 рр. відповідно.

Чиста рентабельність активів має тенденцію до зменшення і на кінець 2022 р. 6,25%, що є найменшим значенням за весь період аналізу. Таке зменшення певною мірою пов'язано зі змінами показників чистого прибутку (збитку) та середньорічної вартості активів. Чиста рентабельність активів за 2018-2022 рр. зменшується і досягає значень 26,04%, 22,02%, 7,23%, 19,39%, 6,25% відповідно. Стосовно рентабельності продукції та підприємства мають тенденцію до збільшення за аналізовані 5 років, так станом на 2022 р. досягають значення 117,75% та 2,18% відповідно.

Таблиця 2.1

Динаміка основних техніко-економічних показників ПАТ «Суша балка»

Показник	Одиниці виміру	Роки					Відхилення							
							2019/2018		2020/2019		2021/2020		2022/2021	
		2018	2019	2020	2021	2022	+/-	%	+/-	%	+/-	%	+/-	%
Обсяг виробництва	тис.грн	3030103	3364639	3883759	4279823	3233669	334536	11.04	519120	15.43	396064	10.20	-1046154	-24.44
Готова продукція	тис.грн	95331	196013	69375	214042	591175	100682	105.61	-126638	-64.61	144667	208.53	377133	176.20
Собівартість реалізованої продукції	тис.грн	1680204	1628343	1830869	2388735	1387968	-51861	-3.09	202526	12.44	557866	30.47	-1000767	-41.90
Витрати на 1-цю товарної продукції	тис.грн	0.55	0.48	0.47	0.56	0.43	-0.07	-12.72	-0.01	-2.59	0.09	18.40	-0.13	-23.10
Чисельність працівників	осіб	3097	2818	2740	2635	2631	-279	-9.01	-78	-2.77	-105	-3.83	-4	-0.15
Продуктивність праці	тис.т./особу	978.40	1193.98	1417.43	1624.22	1229.06	215.58	22.03	223.45	18.71	206.79	14.59	-395.16	-24.33
Фонд оплати праці усіх працівників	тис.грн	35486	29411	50809	60381	70724	-6075	-17.12	21398	72.76	9572	18.84	10343	17.13
Середня заробітна плата	грн.	11.46	10.44	18.54	22.91	26.88	-1.02	-8.91	8.11	77.67	4.37	23.57	3.97	17.31
Середньорічна вартість основних засобів	тис.грн	891738.5	897995	922971.5	1483077	1891363.5	6256.5	0.70	24976.50	2.78	560105.5	60.69	408286.5	27.53
Середньорічна вартість оборотних коштів	тис.грн	1332887	2654095	2994852	4040652.5	5244902	1321208	99.12	340757	12.84	1045801	34.92	1204250	29.80
Основні засоби	тис.грн	876969	919021	926922	2039232	1743495	42052	4.80	7901	0.86	1112310	120.00	-295737	-14.50
Фондовіддача	грн./грн.	0.97	0.93	1.14	2.17	1.23	-0.04	-4.13	0.21	22.34	1.03	90.37	-0.95	-43.54
Фондомісткість	грн./грн.	1.03	1.07	0.88	0.46	0.82	0.04	4.31	-0.20	-18.26	-0.42	-47.47	0.36	77.11
Фондоозброєність	тис.грн./особу	1123.76	1273.06	1353.35	1176.30	936.97	149.30	13.29	80.28	6.31	-177.05	-13.08	-239.32	-20.35
Чистий дохід від реалізації продукції	тис.грн	3384675	3344874	4229652	6730292	3022321	-39801	-1.18	884778	26.45	2500640	59.12	-3707971	-55.09
Валовий прибуток	тис.грн.	1704471	1716531	2398783	4341557	1634353	12060	0.71	682252	39.75	1942774	80.99	-2707204	-62.36
Чистий прибуток (збиток)	тис.грн.	786403	909636	366802	1326460	487878	123233	15.67	-542834	-59.68	959658	261.63	-838582	-63.22
Рентабельність продукції	%	101.44	105.42	131.02	181.75	117.75	3.97	3.91	25.60	24.29	50.73	38.72	-64.00	-35.21
Рентабельність підприємства	%	2.01	2.05	2.31	2.82	2.18	0.04	1.97	0.26	12.46	0.51	21.96	-0.64	-22.72
Чиста рентабельність активів	%	26.04	22.02	7.23	19.39	6.25	-4.01	-15.42	-14.80	-67.18	12.17	168.32	-13.15	-67.79

Стосовно середньомісячної заробітної плати, то в 2018-2022 рр. вона зросла до 26,88 тис. грн. (на 15,42 тис. грн. або на 134,60%).

Позитивна тенденція прослідковується у зниженні витрат на 1-цю товарної продукції. Загальне зниження показника складає 0,43 тис. грн., відповідно в 2018-2022 рр. вони зменшились на 0,12 тис. грн.

Отже, проведений аналіз свідчить про те, що на підприємстві протягом аналізованого періоду майже всі показники відповідають встановленим нормам, що говорить про стабільну роботу ПАТ «Суха балка».

Проведемо порівняльний аналіз динаміки та структури активів ПАТ «Суха балка» з а2020-2022 рр.

Необоротні активи підприємства становили за 2022 рік 31,3%, що на майже на 17% менше ніж у 2020 році. Найбільшу частину необоротних активів становлять основні засоби підприємства, що значно збільшилися у 2022 році (88%) ніж у 2020 році.

Оборотні активи ПАТ «Суха Балка» становили у 2022 році майже 69%, найбільшу частину яких становили інші оборотні активи 55%. Порівняно з 2020 роком оборотні активи підприємства збільшилися на 2,4 млн. грн. або на 90%.

Власний капітал підприємства у 2022 році становив 71% від загальної суми активів підприємства, а залучений капітал 29%, що свідчить про фінансову незалежність підприємства. Але спостерігається збільшення довгострокових зобов'язань на 5% та поточних зобов'язань на 21%, що говорить про зростання долі кредитів та поточної кредиторської заборгованості підприємства.

Таблиця 2.2 – Аналіз динаміки та структури активів ПАТ «Суша балка» з а2020-2022 рр.

Показники	Абсолютні величини, тис. грн			Питома вага, %			Відхилення 2022 р від 2020 р	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	Абсолютної величини	Відносної величини, %
1	2	3	4	6	7	8	9	10
<i>Актив</i>								
I Необоротні активи								
Нематеріальні активи	24 299	21 879	22 463	0,44	0,27	0,303	-1836	-7,56
Основні засоби	926 922	2 039 232	1 743 495	16,93	24,86	23,515	816573	88,10
Інші фінансові інвестиції	1 444 368	289 441	25 663	26,38	3,53	0,346	-1418705	-98,22
Довгострокова дебіторська заборгованість	73	0	0	0,00	0,00	0,000	-73	-100,00
Інші необоротні активи	394 764	457 242	529 197	7,21	5,57	7,137	134433	0,00
Усього за розділом I	2 790 426	2 807 794	2 320 818	50,96	34,23	31,30	-469 608	-16,83
II Оборотні активи								
Запаси	153 365	318 469	717 707	2,80	3,88	9,68	564 342	367,97
Дебіторська заборгованість	311 007	373 505	292 773	5,68	4,55	3,95	-18 234	-5,86
Грошові кошти, їх еквіваленти	64 626	29 380	21 534	1,18	0,36	0,29	-43 092	-66,68
Інші оборотні активи	2 156 180	4 674 773	4 061 663	39,38	56,98	54,78	1 905 483	88,37
Усього за розділом II	2 685 178	5 396 127	5 093 677	49,04	65,77	68,70	2 408 499,00	89,70
Баланс	5 475 578	8 203 921	7 414 495	100	100	100	1 938 891	35,41
<i>Пасив</i>								
I Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	41 869	41 869	41 869	0,76	0,51	0,56	0	0,00
Резервний капітал	10 467	10 467	10 467	0,19	0,13	0,14	0	0,00
Нерозподілений прибуток (збиток)	3 180 692	3 418 682	4 127 774	58,09	41,67	55,67	947 082	29,78
Усього за розділом I	3 565 483	4 579 641	5 285 208	65,12	55,82	71,28	1 719 725	48,23

Продовження таблиці 2.2

Показники	Абсолютні величини, тис. грн			Питома вага, %			Відхилення 2022 р від 2020 р	
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	Абсолютної величини	Відносної величини, %
1	2	3	4	6	7	8	9	10
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1105587	1 272 421	1 158 221	20,19	15,51	15,62	52 634	4,76
III. Поточні зобов'язання	804 508	2 351 859	971 066	14,69	28,67	13,10	166 558	20,70
Короткострокові кредити банків	408 569	359617	399862	7,46	4,38	5,39	-8 707	0,00
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	3 025	8 100	2 246	0,06	0,10	0,03	-779	-25,75
Поточні зобов'язання за розрахунками	373 883	1 844 751	542 942	6,83	22,49	7,32	169 059	45,22
Інші поточні зобов'язання	19 031	139 391	26 016	0,35	1,70	0,35	6 985	36,70
Баланс	5 475 578	8 203 921	7 414 495	100	100	100	1 938 917	35,41

2.2. Виявлення впливу факторів на результативні показники ПАТ «Суша балка»

Публічне акціонерне товариство «Суша балка» займає лідируючі позиції серед найбільших підприємств гірничо-металургійного комплексу України і є частиною міжнародної корпорації виробника сталі у світі, а також одного з найбільших іноземних інвесторів в країні. Основні види діяльності підприємства це видобуток підземним способом природно багаті залізної руди, будівництво шахт їх реконструкція та підземних споруд, оптова торгівля рудами заліза та інші види діяльності. Виробнича потужність комбінату становить приблизно 3,1 млн. тонн товарної руди на рік, тобто його роль в задоволенні потреб країни є вагомим.

Діяльність підприємства розглядається як результат різноспрямованого впливу багатьох факторів економічного, соціального, організаційного, технічного та технологічного характеру.

Кожний фактор, що впливає на результати роботи підприємства, може складатися з ряду елементів, що у свою чергу виступають як самостійні фактори з певним ступенем впливу на підсумкові показники роботи підприємства.

Дуже важливо вибрати такі фактори, які прямо пов'язані з части прибутком та характеризують ефективність його використання.

Таблиця 2.3 – Вихідні дані для проведення факторного аналізу чистого прибутку (збитку)

ПАТ «Суша балка» за 2018-2022 роки

Показники	Позначення	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	x1	3370115	3228681	4217655	4317215	4452611
Чисельність ПВП, осіб	x2	3097	2818	2740	2635	2631
Продуктивність праці на 1 працюючого, тис.грн/ос.	x3	1088.19	1145.73	1539.29	1638.411765	1692.3645
Фондовіддача грн./грн.	x4	3.73	3.64	4.56	5.21	5.34
Фондомісткість, грн./грн.	x5	0.27	0.28	0.22	0.25	0.27
Фондоозброєність, тис. грн./ос.	x6	292.71	326.13	338.29	346.21	358.68
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	x7	1680204	1628343	1830869	2388735	1387968
Адміністративні витрати тис. грн.	x8	57968	64678.00	67047	82367	64891
Матеріальні витрати, тис. грн.	x9	314017	405212	284943	317664	242287
Витрати на оплату праці, тис. грн.	x10	465507	551648	558938	659233	457032
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	x11	123835	147781	149706	184702	140472
Витрати на збут тис. грн.	x12	581710	374551	472123	660015	910365
Інші операційні витрати тис. грн.	x13	1290142	885145	1294811	1671736	1227303
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.	x14	1054146	1239472	1836827	3510517	763698
Фінансові витрати, тис. грн.	x15	103286	137697	711990	177950	251748
Податок на прибуток, тис. грн.	x16	169915	205679	83545	291192	107153
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	x17	3384675	3344874	4229652	6730292	3022321
Валовий прибуток, тис. грн.	x18	1704471	1716531	2398783	4341557	1634353
Амортизація, тис. грн.	x19	178788	169095	169237	390976	380292
Чиста рентабельність активів, %	x20	1.01	1.05	1.31	1.82	1.18

Найбільш впливові фактори зведено до табл.2.3.

Встановимо тісноту зв'язку між чистим прибутком та переліченими факторами за допомогою формули:

$$r = \frac{\sum xy - \frac{\sum x \times \sum y}{n}}{\sqrt{(\sum x^2 - \frac{(\sum x)^2}{n}) \times (\sum y^2 - \frac{(\sum y)^2}{n})}}, \quad (2.1)$$

Результати розрахунків занесемо до аналітичних таблиць 2.3 – 2.22. Для більш наглядного аналізу зробимо наступні схеми (рис. 2.4 – 2.23).

Таблиця 2.4 - Вихідні дані для аналізу впливу обсягу реалізації продукції на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Обсяг реалізації продукції, тис. грн	X ₁	3370115	3228681	4217655	4317215	4452611
Коефіцієнт кореляції	r	-0.1788				

Між обсягом реалізації продукції та чистим прибутком зв'язок відсутній, при зменшенні обсягу реалізації значення прибутку не зміниться (-0,1788).

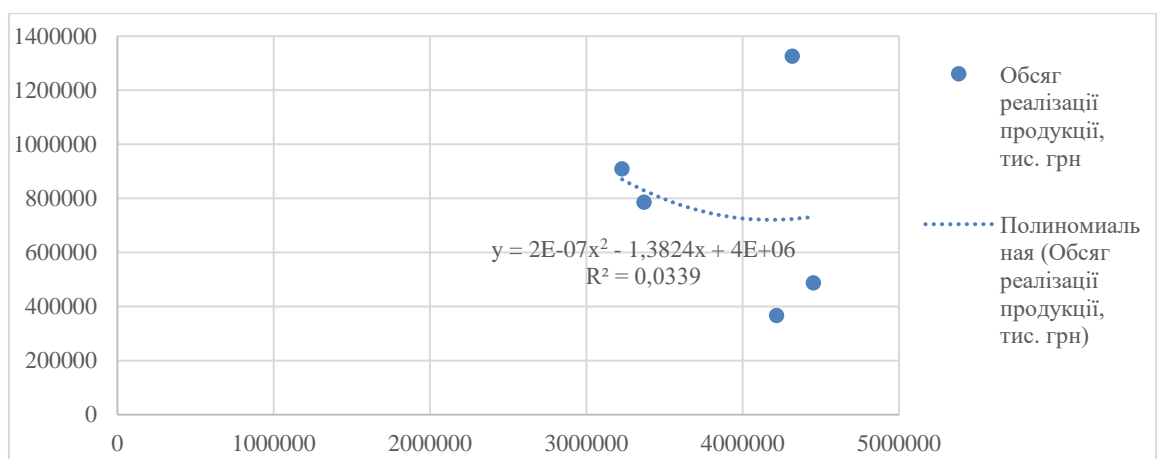

Рис. 2.3. Динаміка впливу обсягу реалізації продукції на чистий прибуток (збиток)

Таблиця 2.5 - Вихідні дані для аналізу впливу чисельності ПВП на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Чисельність ПВП, осіб	X ₂	3097	2818	2740	2635	2631
Коефіцієнт кореляції	r	-0.0419				

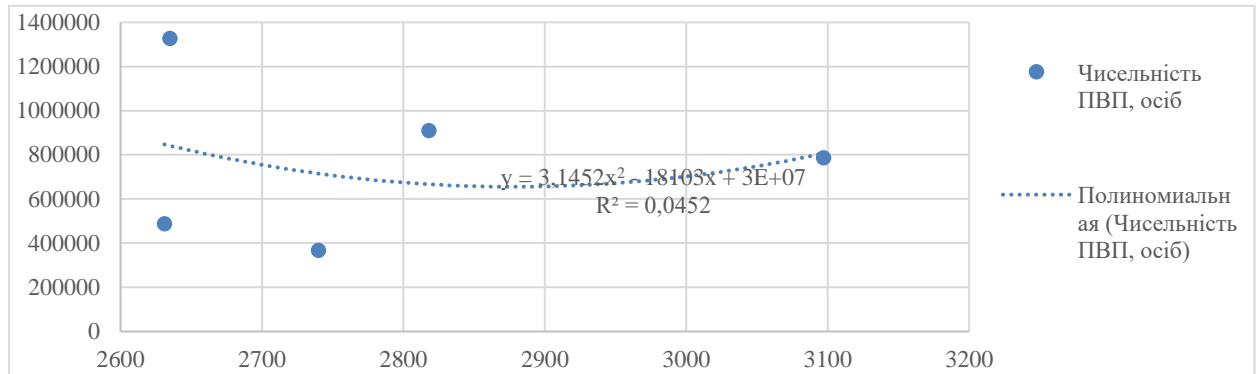

Рис. 2.4. Динаміка впливу чисельності ПВП на чистий прибуток (збиток)

Зв'язок чисельності ПВП з чистим прибутком відсутній (-0,0419). При зменшенні чисельності чистий прибуток не змінюватиметься.

Таблиця 2.6 - Вихідні дані для аналізу впливу продуктивності праці на одного працюючого на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Продуктивність праці на 1 працюючого тис.грн / особу	X ₃	1088.19	1145.73	1539.29	1638.41	1692.36
Коефіцієнт кореляції	r	-0.1100				

Зв'язок продуктивності праці на 1 працюючого з чистим прибутком не існує (-0,1100). При зростанні даного показника, прибуток підвищуватиметься.

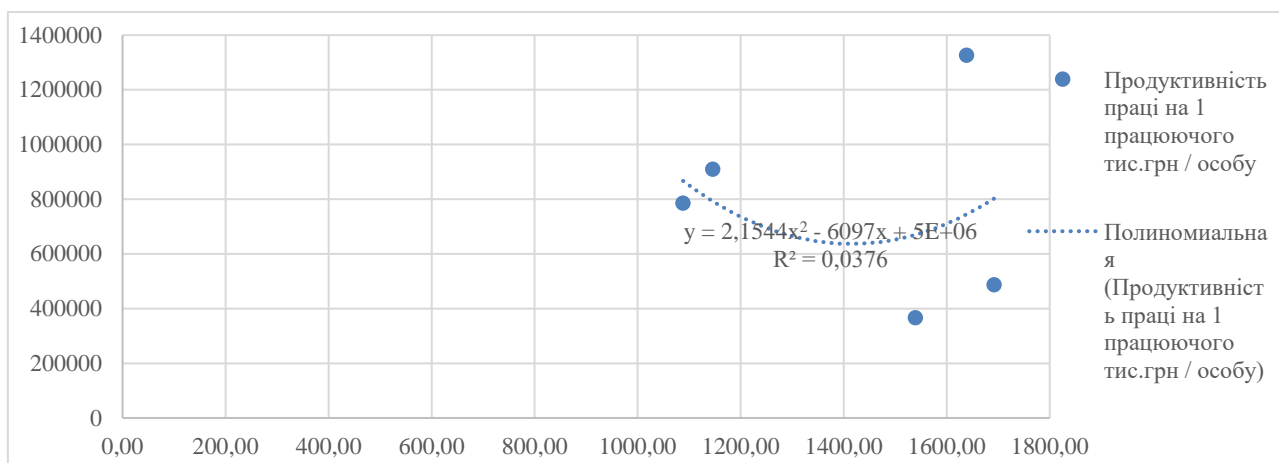

Рис. 2.5. Динаміка впливу продуктивності праці на одного працюючого на чистий прибуток (збиток)

Таблиця 2.7 - Вихідні дані для аналізу впливу фондівдачі на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Фондовіддача грн./грн.	X ₄	0.97	0.93	1.14	2.17	1.23
Коефіцієнт кореляції	r	0,6689				

Встановлення тісноти зв'язку між фондівдачею і чистим прибутком (0,6689) свідчить про те, що значення коефіцієнту кореляції високе, тобто при збільшенні фондівдачі показник чистого прибутку зростатиме.

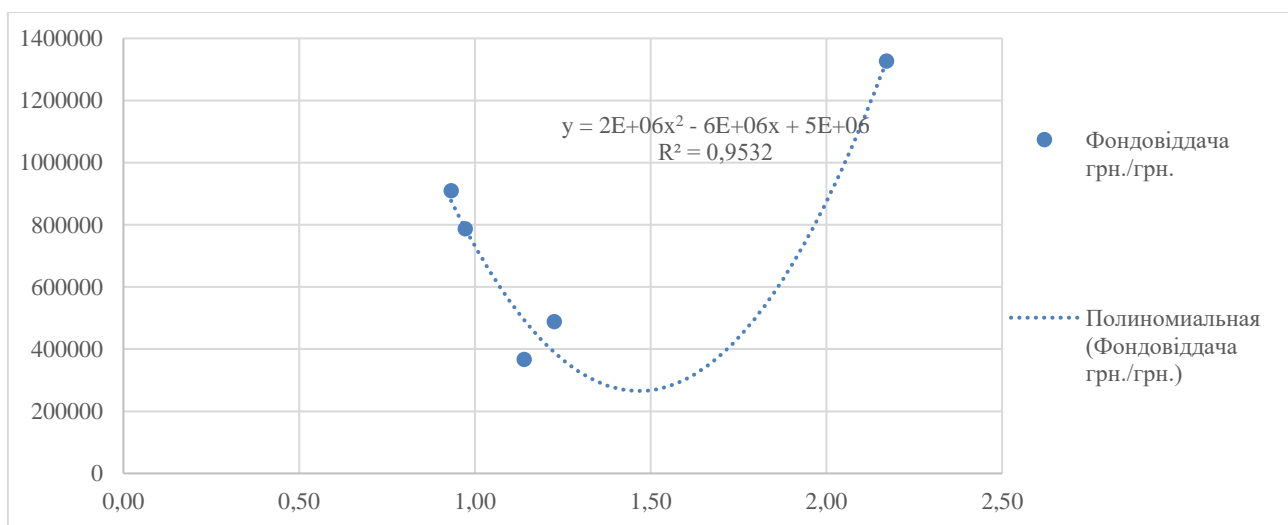

Рис. 2.6. Динаміка впливу фондівдачі на чистий прибуток (збиток)

Таблиця 2.8 - Вихідні дані для аналізу впливу фондомісткості на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Фондомісткість, грн./грн.	X ₅	1.03	1.07	0.88	0.46	0.82
Коефіцієнт кореляції	r	-0,5018				

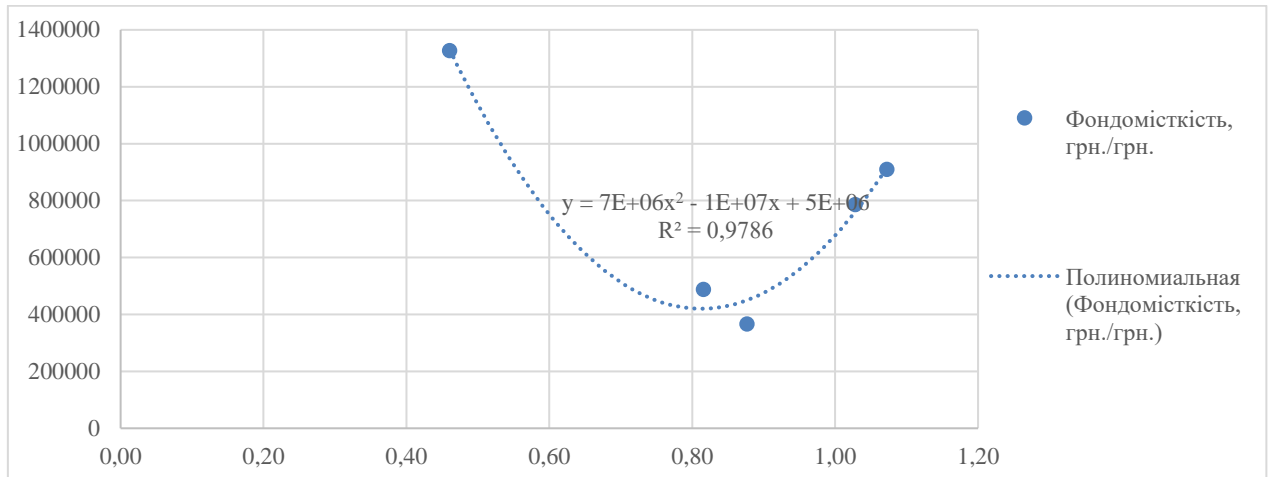

Рис. 2.7. Динаміка впливу фондомісткості на чистий прибуток (збиток)

Між фондомісткістю та чистим прибутком зв'язок відсутній (-0,5018).

Таблиця 2.9 - Вихідні дані для аналізу впливу фондоозброєності на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Фондоозброєність, тис. грн./ос.	X ₆	1123.76	1273.06	1353.35	1176.30	936.97
Коефіцієнт кореляції	r	0,0370				

Зв'язок між фондоозброєністю та чистим прибутком існує (0,0370).

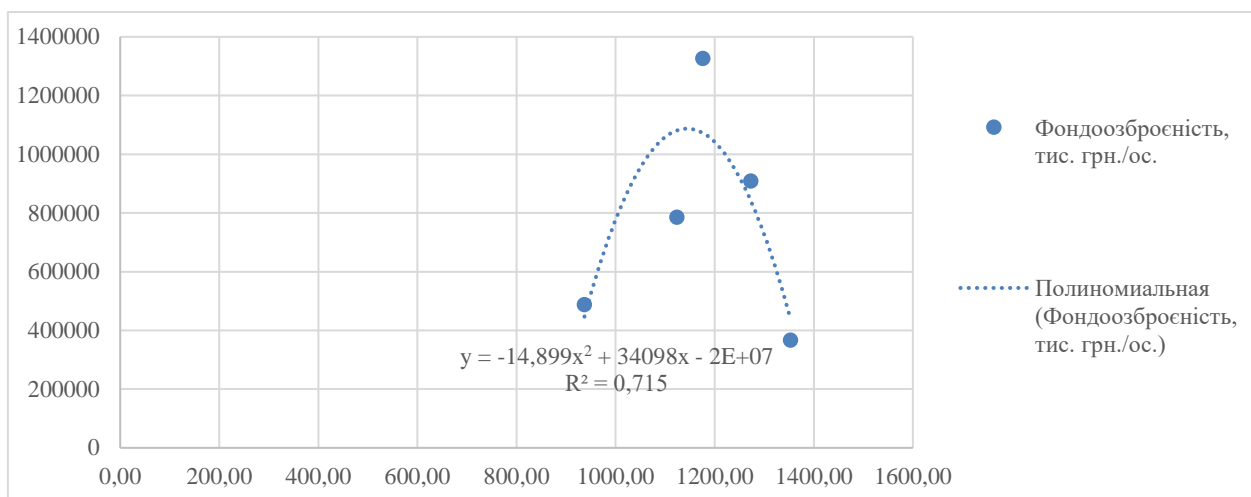

Рис. 2.8. Динаміка впливу фондоозброєності на чистий прибуток (збиток)

Таблиця 2.10 - Вихідні дані для аналізу впливу собівартості реалізованої продукції на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Собівартість реалізованої продукції тис. грн.	X ₇	1680204	1628343	1830869	2388735	1387968
Коефіцієнт кореляції	r	0,7177				

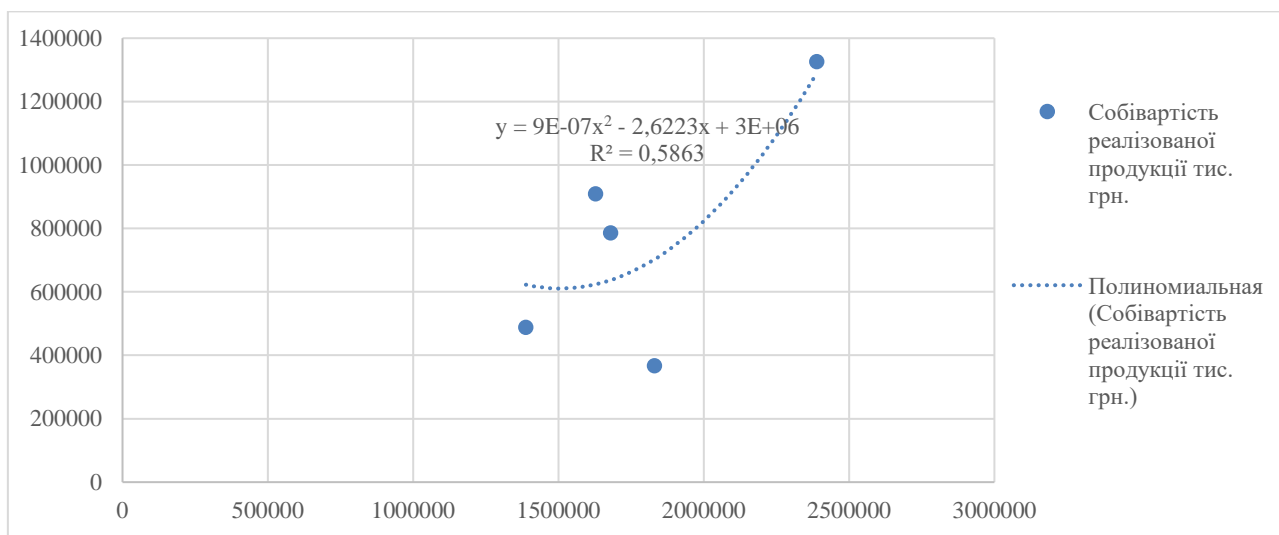

Рис. 2.9. Динаміка впливу собівартості реалізованої продукції на чистий прибуток (збиток)

Між собівартістю реалізованої продукції та чистим прибутком зв'язок наявний (0,7177).

Таблиця 2.11 - Вихідні дані для аналізу впливу адміністративних витрат на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Адміністративні витрати тис. грн.	X ₈	57968	64678	67047	82367	64891
Коефіцієнт кореляції	r	0,6326				

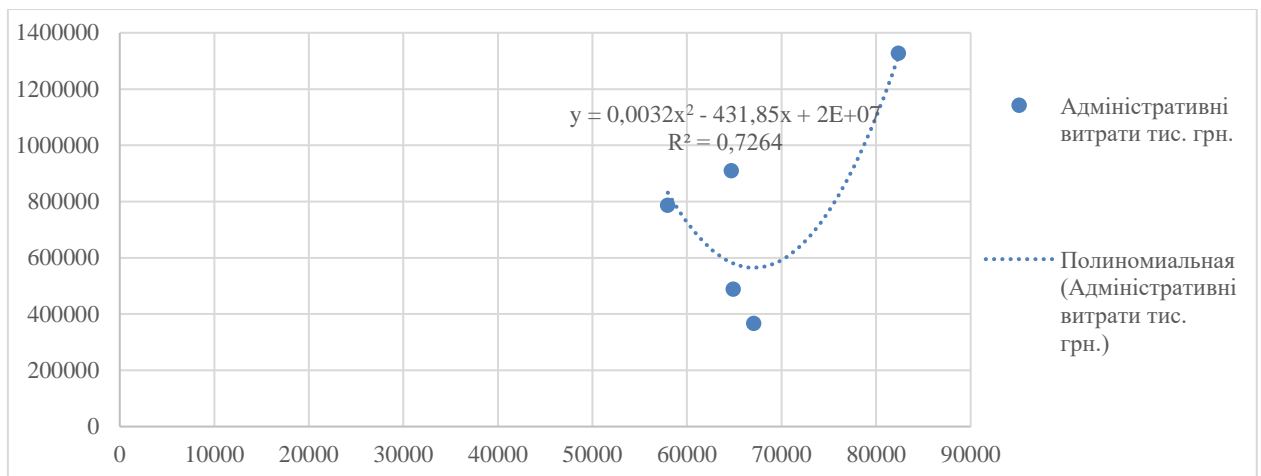

Рис. 2.10. Динаміка впливу адміністративних витрат на чистий прибуток (збиток)

Таблиця 2.12 - Вихідні дані для аналізу впливу матеріальних витрат на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Матеріальні витрати, тис. грн.	X ₉	314017	405212	284943	317664	242287
Коефіцієнт кореляції	r	0,5170				

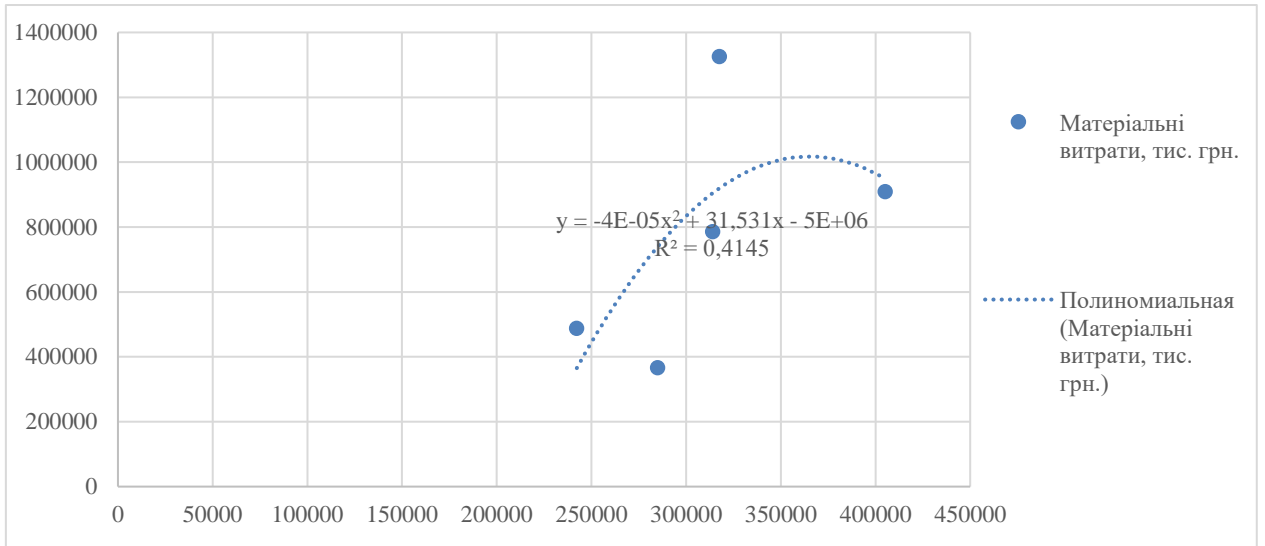

Рис. 2.11. Динаміка впливу матеріальних витрат на чистий прибуток (збиток)

Зв'язок адміністративних і матеріальних витрат між чистим прибутком існує 0,6326 та 0,5170 відповідно.

Таблиця 2.13 -Вихідні дані для аналізу впливу витрат на оплату праці на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Витрати на оплату праці, тис. грн.	X ₁₀	465507	551648	558938	659233	457032
Коефіцієнт кореляції	r	0,6631				

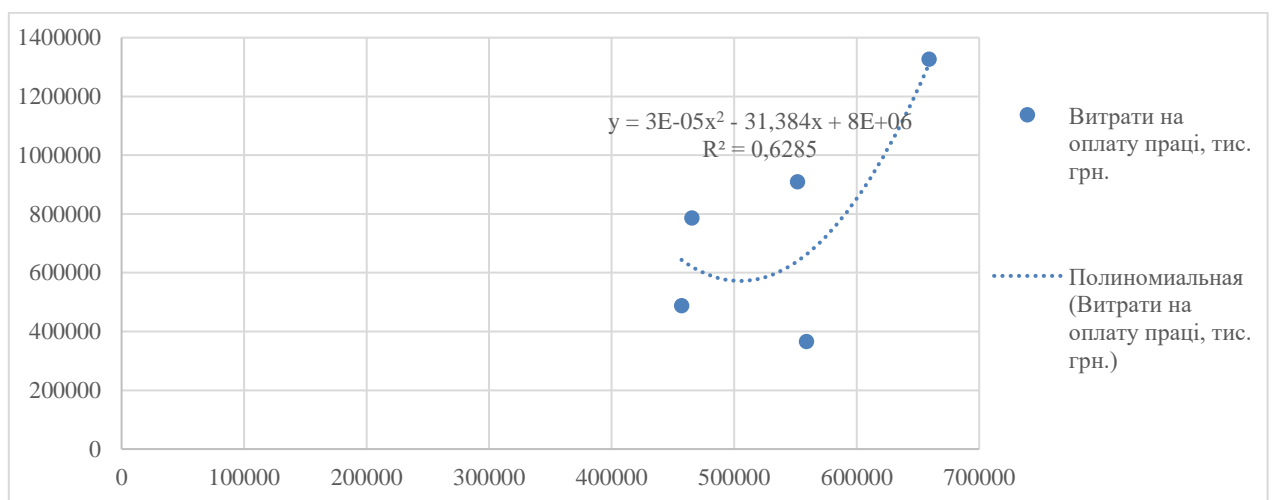

Рис. 2.12. Динаміка впливу витрат на оплату праці на чистий прибуток (збиток)

Таблиця 2.14 - Вихідні дані для аналізу впливу відрахувань на соціальні заходи на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	X ₁₁	123835	147781	149706	184702	140472
Коефіцієнт кореляції	r	0,6358				

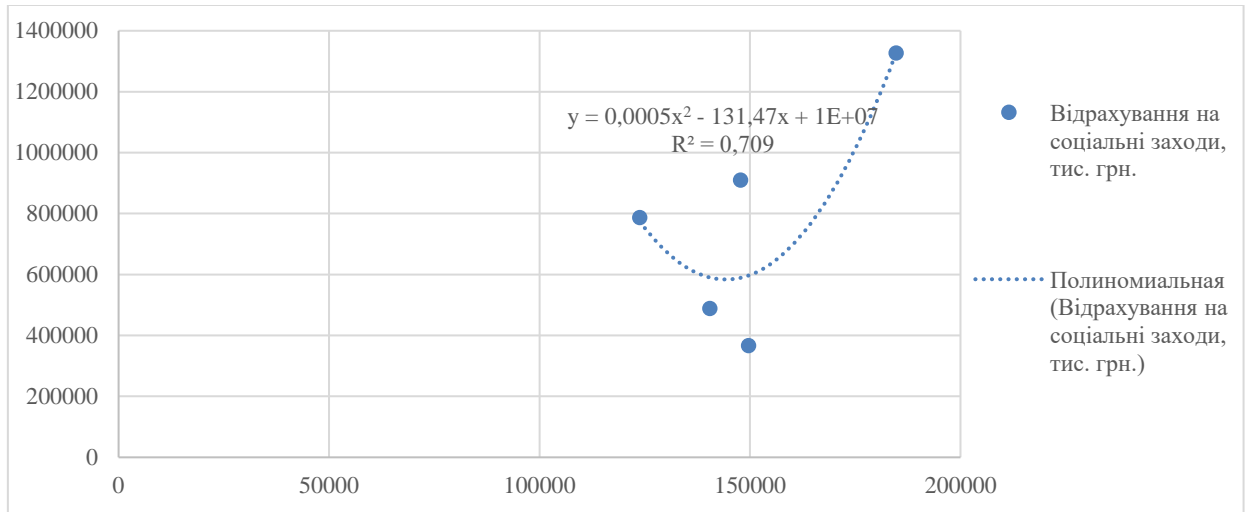

Рис. 2.13. Динаміка впливу відрахувань на соціальні заходи на чистий прибуток (збиток)

Зв'язок витрат на оплату праці і відрахувань на соціальні заходи між чистим прибутком наявний 0,6631 та 0,6358 відповідно.

Таблиця 2.15 - Вихідні дані для аналізу впливу витрат на збут на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Витрати на збут тис. грн.	X ₁₂	581710	374551	472123	660015	910365
Коефіцієнт кореляції	r	-0,1111				

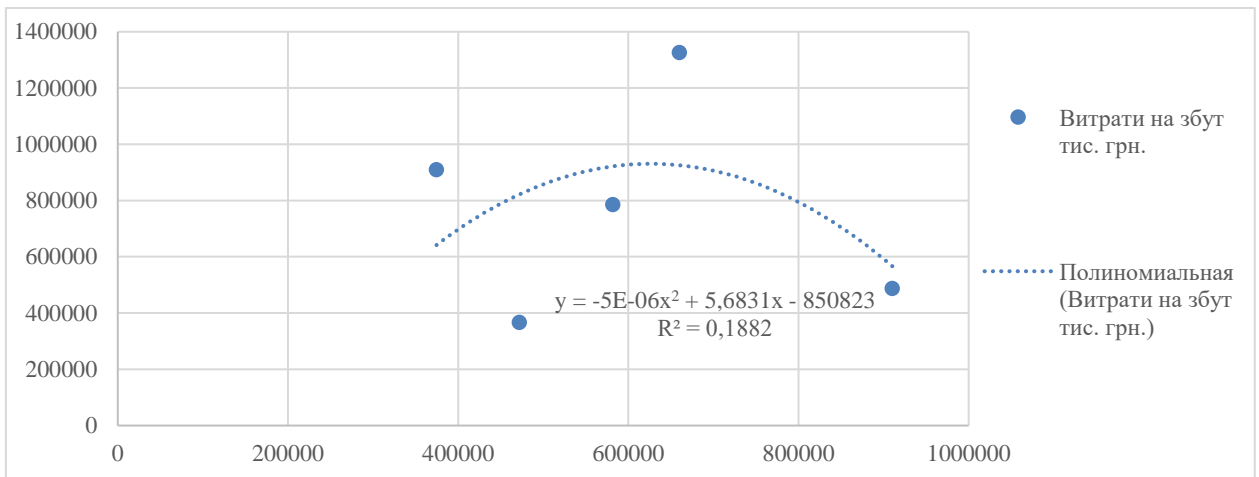

Рис. 2.14. Динаміка впливу витрат на збут на чистий прибуток (збиток)

Між витратами на збут та чистим прибутком не існує зв'язку(-0,1111).

Таблиця 2.16 - Вихідні дані для аналізу впливу інших операційних витрат на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Інші операційні витрати тис. грн.	X ₁₃	1290142	885145	1294811	1671736	1227303
Коефіцієнт кореляції	r	0,4074				

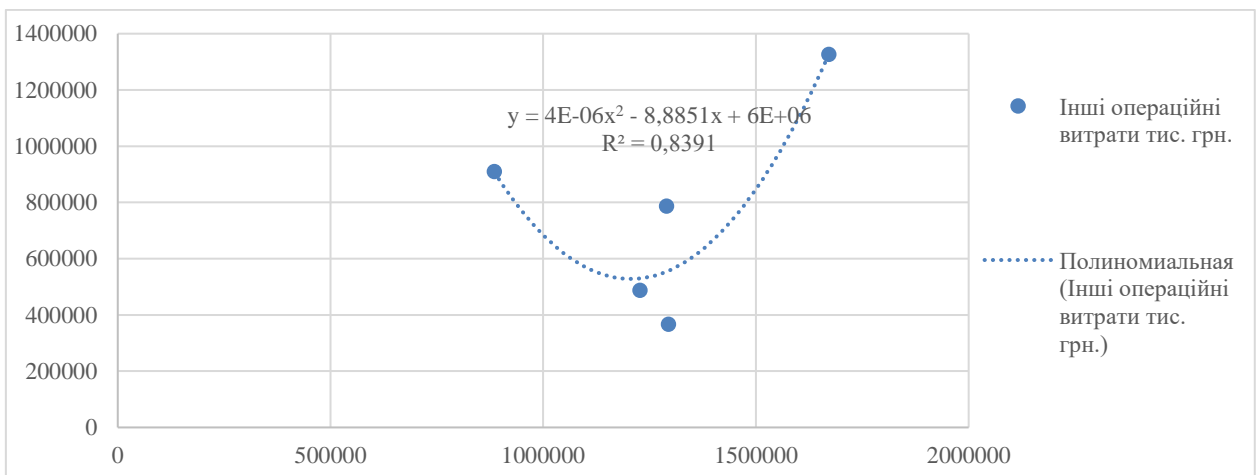

Рис. 2.15. Динаміка впливу інших операційних витрат на чистий прибуток (збиток)

Між іншими операційними витратами та чистим прибутком зв'язку немає (0,1982).

Таблиця 2.17 - Вихідні дані для аналізу впливу фінансового результату від операційної діяльності на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.	X ₁₄	1054146	1239472	1836827	3510517	763698
Коефіцієнт кореляції	r	0,6895				

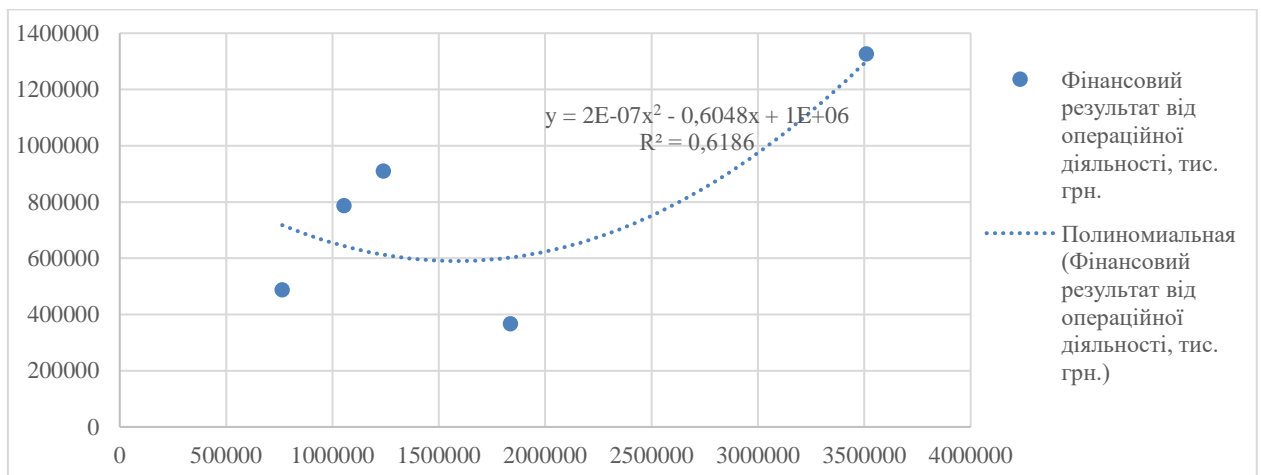

Рис. 2.16. Динаміка впливу фінансового результату від операційної діяльності на чистий прибуток (збиток)

Між фінансовим результатом від операційної діяльності та чистим прибутком існує зв'язок (0,6895).

Таблиця 2.18 - Вихідні дані для аналізу впливу фінансових витрат на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Фінансові витрати, тис. грн.	X ₁₅	103286	137697	711990	177950	251748
Коефіцієнт кореляції	r	-0,6510				

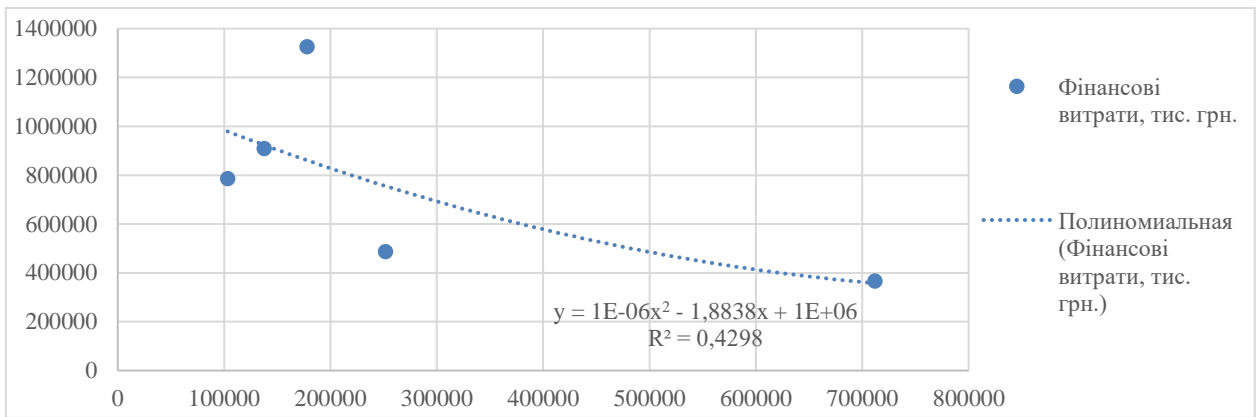

Рис. 2.17. Динаміка впливу фінансових витрат на чистий прибуток (збиток)

Зв'язок фінансових витрат з чистим прибутком не існує (-0,6510).

Таблиця 2.19 - Вихідні дані для аналізу впливу податку на прибуток на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Податок на прибуток, тис. грн.	X ₁₆	169915	205679	83545	291192	107153
Коефіцієнт кореляції	r	0,9992				

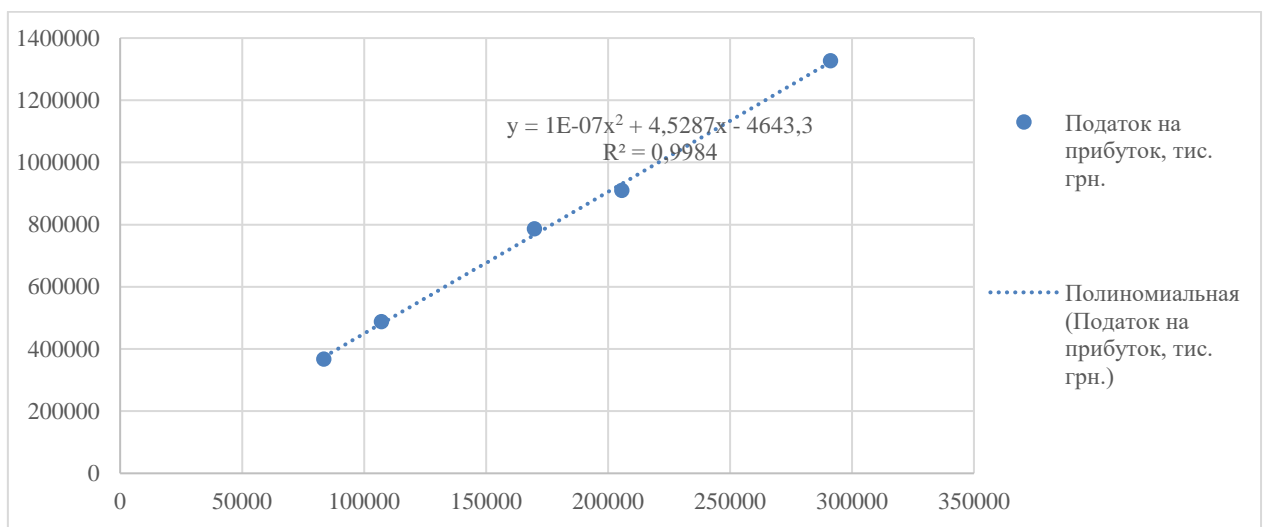

Рис. 2.18. Динаміка впливу податку на прибуток на чистий прибуток (збиток)

Між показником податку на прибуток та чистим прибутком існує сильний зв'язок (0,9992).

Таблиця 2.20 - Вихідні дані для аналізу впливу чистого доходу від реалізації продукції на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	X ₁₇	3384675	3344874	4229652	6730292	3022321
Коефіцієнт кореляції	r	0,6977				

Зв'язок чистого доходу від реалізації продукції та чистим прибутком існує (0,6977).

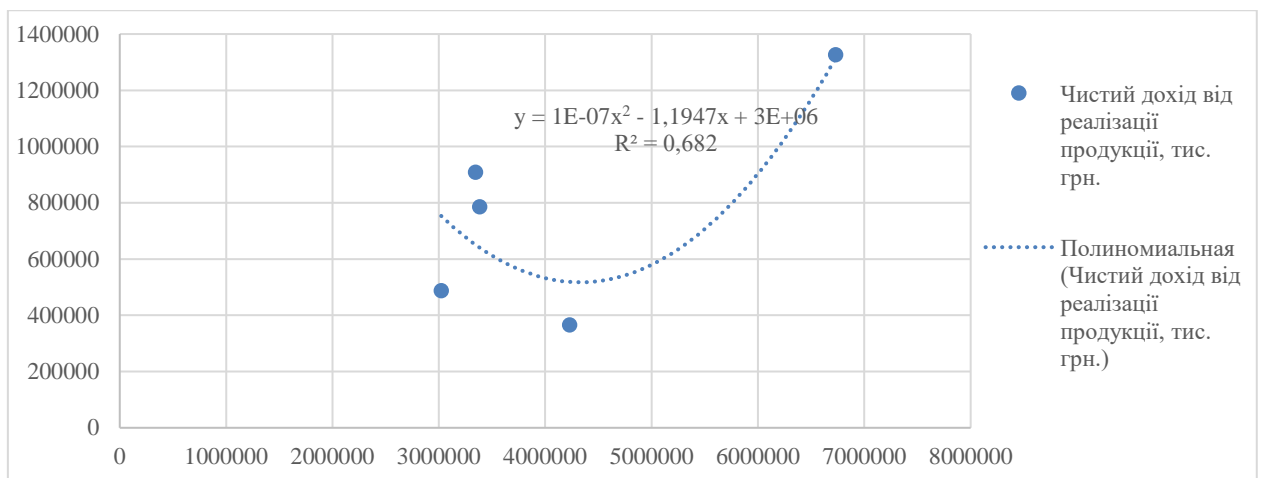

Рис. 2.19. Динаміка впливу чистого доходу від реалізації продукції на чистий прибуток (збиток)

Таблиця 2.21 - Вихідні дані для аналізу впливу валового прибутку на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Валовий прибуток, тис. грн.	X ₁₈	1704471	1716531	2398783	4341557	1634353
Коефіцієнт кореляції	r	0,6846				

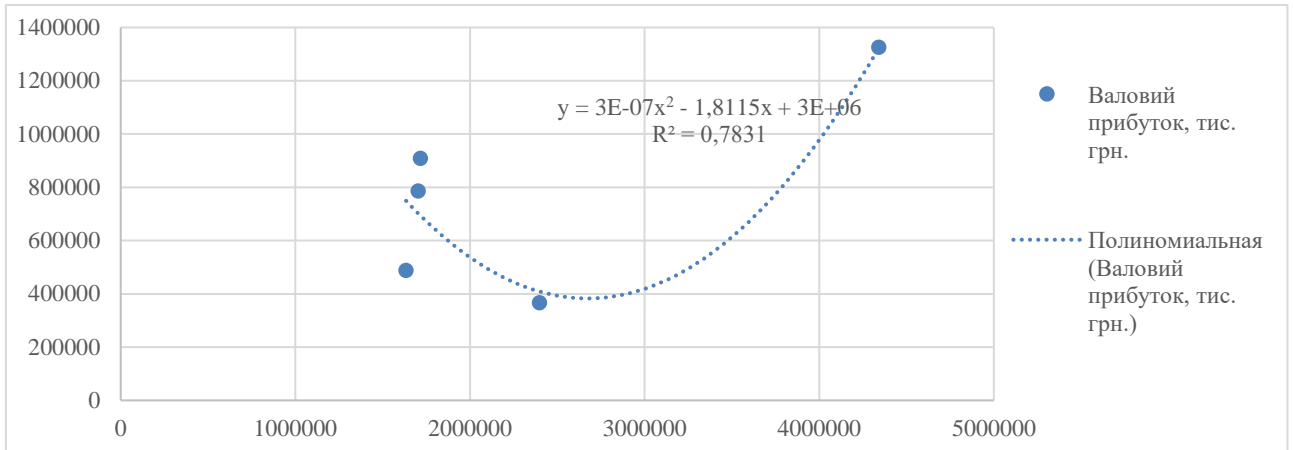

Рис. 2.20. Динаміка впливу валового прибутку на чистий прибуток (збиток)

Між валовим прибутком та чистим прибутком існує прямий зв'язок (0,6846).

Таблиця 2.22 - Вихідні дані для аналізу впливу амортизації на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Амортизація, тис. грн.	X ₁₉	178788	169095	169237	390976	380292
Коефіцієнт кореляції	r	0,3483				

Між амортизацією та чистим прибутком зв'язок наявний (0,3483).

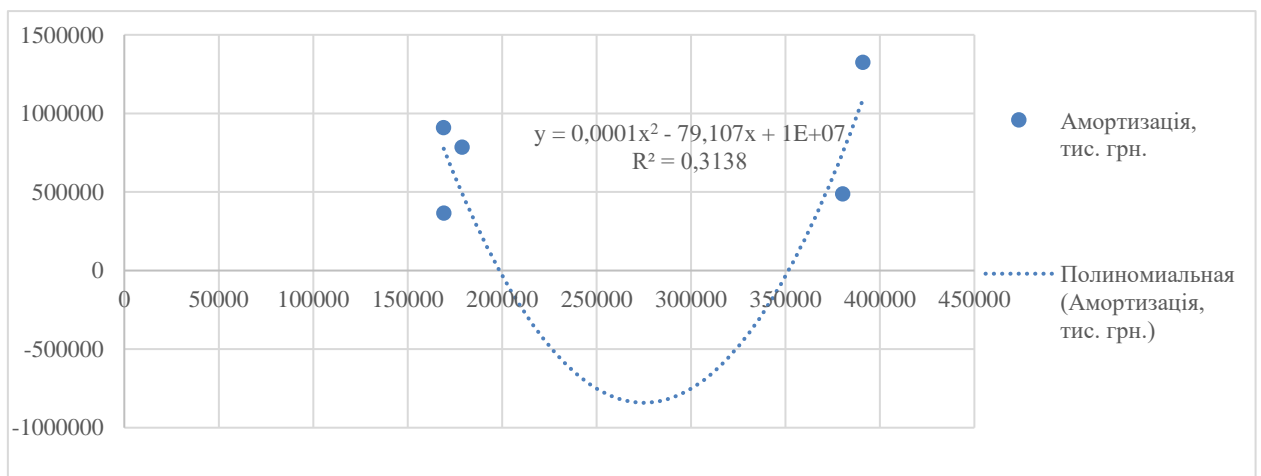

Рис. 2.21. Динаміка впливу амортизації на чистий прибуток (збиток)

Таблиця 2.23 - Вихідні дані для аналізу впливу чистої рентабельності активів на чистий прибуток (збиток)

Показники	Позн.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий прибуток (збиток) тис. грн.	y	786403	909636	366802	1326460	487878
Чиста рентабельність активів, %	X ₂₀	26,04	22,02	7,23	19,39	6,25
Коефіцієнт кореляції	r	0,6782				

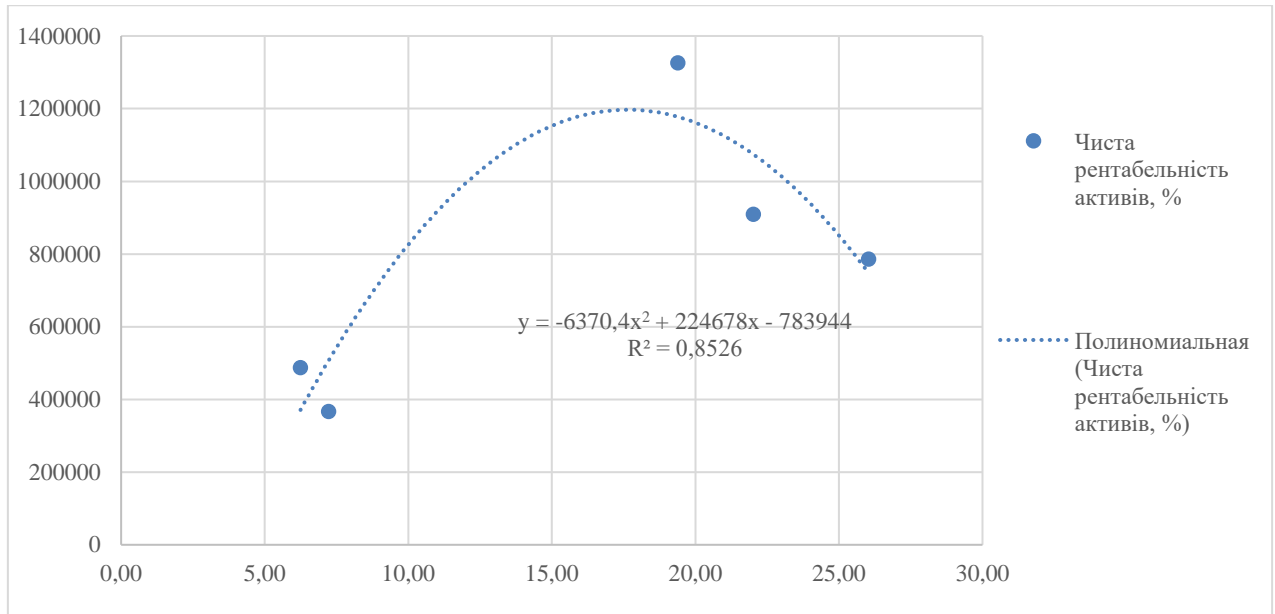

Рис. 2.22. Динаміка впливу чистої рентабельності активів на чистий прибуток (збиток)

Між чистою рентабельністю активів та чистим прибутком зв'язок існує (0,6782).

Зведемо розраховані коефіцієнти кореляції в таблицю 2.24.

Отже, проведений факторний аналіз свідчить про те, що найбільший вплив на результативний показник здійснює собівартість реалізованої продукції, податок на прибуток та чистий дохід від реалізації продукції. Тому показники (собівартість реалізованої продукції, податок на прибуток та чистий дохід від реалізації продукції) використаємо в подальшому при формуванні економіко-математичної моделі.

Інші фактори включати не будемо, оскільки їх кореляція з результативним показником більш низька. Також для кращого розуміння аналізу, зобразимо графічно залежності розраховані вище.

$$\text{ЧП} = f(\text{Сб}_{\text{реал.прод.}}, \text{Пп}, \text{ЧД}_{\text{реал.прод.}}) \quad (2.2)$$

Таблиця 2.24 - Значення коефіцієнту кореляції між чистим прибутком та факторами

Фактор	Позначення	Коефіцієнт кореляції, r
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	x1	-0.1788
Чисельність ПВП, осіб	x2	-0.0419
Продуктивність праці на 1 працюючого, тис.грн/ос.	x3	-0.11
Фондовіддача грн./грн.	x4	0.6689
Фондомісткість, грн./грн.	x5	-0.5018
Фондоозброєність, тис. грн./ос.	x6	0.037
Собівартість реалізованої продукції тис. грн.	x7	0.7177
Адміністративні витрати тис. грн.	x8	0.6326
Матеріальні витрати, тис. грн.	x9	0.517
Витрати на оплату праці, тис. грн.	x10	0.6631
Відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	x11	0.6358
Витрати на збут тис. грн.	x12	-0.1111
Інші операційні витрати тис. грн.	x13	0.4074
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.	x14	0.6895
Фінансові витрати, тис. грн.	x15	-0.651
Податок на прибуток, тис. грн.	x16	0.9992
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	x17	0.6977
Валовий прибуток, тис. грн.	x18	0.6846
Амортизація, тис. грн.	x19	0.3483
Чиста рентабельність активів, %	x20	0.6782

На практиці можуть виникати випадки, коли аналізовані фактори пов'язані між собою і мають тісну лінійну залежність, це явище називається мультиколінеарністю.

Мультиколінеарність факторів зменшує точність оцінювання параметрів моделі, а також оцінки параметрів моделі стають дуже чутливими до розмірів сукупності спостережень та іноді збільшення цієї сукупності може призвести до значних змін в оцінках параметрів.

Задля уникнення такої ситуації визначимо чи існує мультиколінеарністю між факторами моделі. Аналіз проведемо за допомогою алгоритму Фаррара-Глобера. Дані для розрахунку наведемо в таблиці 2.25.

Визначимо кореляційну матрицю, елементами якої є парні коефіцієнти кореляції, числові значення яких свідчать про тісноту зв'язку між незалежними змінними.

Таблиця 2.25 - Вихідні дані для дослідження мультиколінеарності

Показник	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	Податок на прибуток, тис. грн.	Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	Чистий прибуток (збиток) тис. грн.
1	1680204	169915	3384675	786403
2	1628343	205679	3344874	909636
3	1830869	83545	4229652	366802
4	2388735	291192	6730292	1326460
5	1387968	107153	3022321	487878
Σ	8916119	857484	20711814	3877179
Середнє значення	1783223.8	171496.8	4142362.8	775435.8

$$r = \begin{vmatrix} 1 & 0,72 & 0,98 \\ 0,72 & 1 & 0,69 \\ 0,98 & 0,69 & 1 \end{vmatrix}$$

Для того, щоб стверджувати про мультиколінеарність, необхідно визначити статистичні критерії оцінки.

Обчислимо визначник кореляційної матриці r : $D = |r| = 0,021$.

Визначимо статистичний критерій χ^2 :

$$\chi^2 = -|n - 1 - \frac{1}{6} \times (2m + 5)| \times \ln |r|$$

$$\chi^2 = -\left|5 - 1 - \frac{1}{6} \times (2 \times 3 + 5)\right| \times \ln |0,021| = 8,34$$

Розраховане значення критерію порівнюється з табличним, який знаходиться за статистичними таблицями. В нашому випадку табличне значення становить 7,8147, тобто більше за фактично розраховане значення. Це свідчить, що в масиві незалежних змінних присутня мультиколінеарність.

Використовуючи F-критерій, знайдемо пари факторів, між якими існує мультиколінеарність, а якщо табличне значення буде більше за розраховане, це свідчить про попарну мультиколінеарність.

$$F_{ij} = (C_{ij} - 1) \times (n-m / n-1), \quad (2.3)$$

де C_{ij} – діагональні елементи матриці C .

Для цього знайдемо обернену матрицю C по відношенню до кореляційної матриці:

$$c = \begin{vmatrix} 24,29 & -1,70 & -22,57 \\ -1,70 & 2,05 & 0,24 \\ -22,57 & 0,24 & 22,90 \end{vmatrix}$$

$$F_1 = (24,29 - 1) \times \frac{5 - 3}{5 - 1} = 11,64;$$

$$F_2 = (2,05 - 1) \times \frac{5 - 3}{5 - 1} = 0,53;$$

$$F_3 = (22,90 - 1) \times \frac{5 - 3}{5 - 1} = 10,95.$$

Визначимо часткові коефіцієнти кореляції, що характеризують тісноту зв'язку між двома незалежними змінними за умови, що третя не впливає на цей зв'язок. Вони обчислюються за елементами матриці C .

$$r_{12,3} = C_{12} / (\sqrt{C_{11} \times C_{22}}) = -1,70 / (\sqrt{2,05 \times 24,29}) = 0,2410;$$

$$r_{23,1} = C_{23} / (\sqrt{C_{22} \times C_{33}}) = 0,24 / (\sqrt{2,05 \times 22,90}) = 0,0347;$$

$$r_{23,1} = C_{23} / (\sqrt{C_{22} \times C_{33}}) = -22,57 / (\sqrt{24,29 \times 22,90}) = -0,9569.$$

Обчислимо t- критерій Ст'юдента:

$$t_{12} = \frac{r_{123} \times \sqrt{5 - 3 - 1}}{\sqrt{1 - r_{123}^2}} = (0,2410 \times \sqrt{5 - 3 - 1}) / \sqrt{1 - 0,2410^2} = 0,2483$$

$$t_{13} = \frac{r_{132} \times \sqrt{5 - 3 - 1}}{\sqrt{1 - r_{132}}} = (0,0347 \times \sqrt{5 - 3 - 1}) / \sqrt{1 - 0,0347} = 0,0347$$

$$t_{23} = \frac{r_{231} \times \sqrt{5 - 3 - 1}}{\sqrt{1 - r_{231}}} = (-0,9569 \times \sqrt{5 - 3 - 1}) / \sqrt{1 - (-0,9569)} = -3,2936$$

Усі фактичні значення є меншими за табличне, отже між аналізованими факторами мультиколінеарність існує.

РОЗДІЛ 3

ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОПОЗИЦІЙ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НА ПАТ «СУХА БАЛКА»

3.1. Складання економіко-математичної моделі оптимізації використання чистого прибутку ПАТ «Суша балка»

На основі розрахунків, проведених у підрозділі 2.3, було виявлено, що на прибуток мають найбільший вплив собівартість реалізованої продукції та податок на прибуток.

Розрахуємо рівняння, які будуть описувати ці залежності. Це будуть рівняння виду:

$$\hat{y}_x = a + b_1 x_1 \quad (3.1)$$

Для визначення рівняння залежності чистого прибутку від продуктивності праці на одного працюючого складемо розрахункову таблицю (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Розрахунок впливу витрат на прибуток

Рік	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн., x^1	Чистий прибуток, y	$x * y$	x^2	Урачч
2018	1680204	786403	1321317466212	2823085481616	700726
2019	1628343	909636	1481199413148	2651500925649	663116
2020	1830869	366802	671566410938	3352081295161	809988
2021	2388735	1326460	3168561428100	5706054900225	1214553
2022	1387968	487878	677159051904	1926455169024	488796
Сума	8916119	3877179	7319803770302	16459177771675	3877179

За вищескладеною таблицею можемо використати в MS Excel функцію ЛИНЕЙН та визначити наступні показники b_0 та b_1 . Звідси маємо такий вигляд розрахунку:

	$b1$	$b0$	
	0.73	-517760.91	
	0.41	736960.11	
R^2	0.52	303891.76	S_{yx}
F	3.19	3.00	$n-m-1$
	294378102017.07	277050610967.73	
	$(y_{расч-уср})^2$	$(y-у_{расч})^2$	

В результаті цих розрахунків ми отримали рівняння:

$$y = 0,73x + (-517760,91)$$

За допомогою формули 3.1 можна визначити, що тіснота зв'язку отриманого рівняння із реальними статистичними даними складає $R^2=0,52$. Отже зв'язок є та зі збільшенням собівартості реалізованої продукції збільшується чистий прибуток. Зобразимо на рис. 3.1. отримані результати.

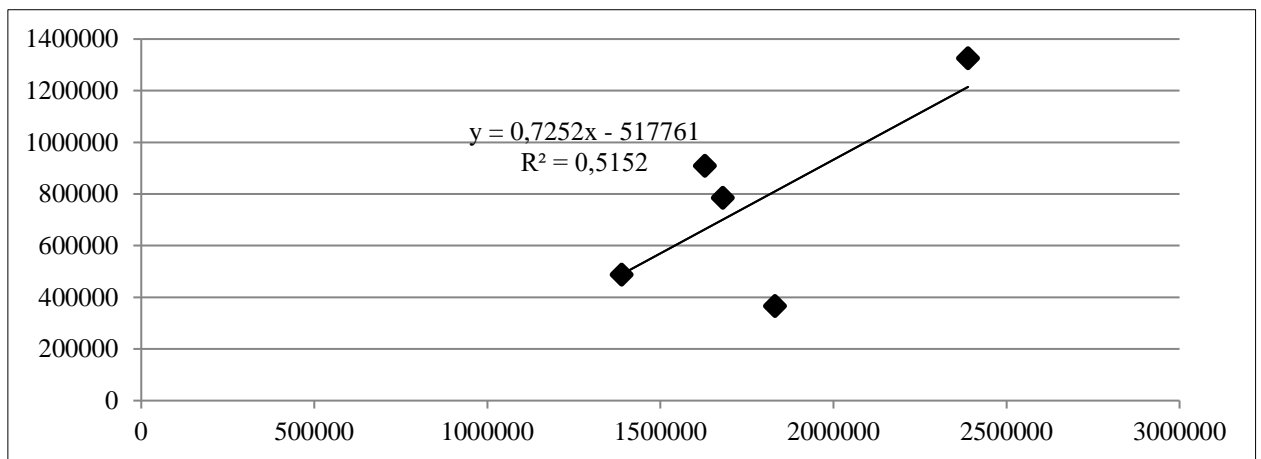

Рис. 3.1 - Динаміка впливу собівартості реалізованої продукції на чистий прибуток (збиток)

Для визначення рівняння залежності чистого прибутку від податку на додану вартість складемо розрахункову таблицю (табл. 3.2). Це також буде рівняння з формули 2.1.

Таблиця 3.2 - Розрахунок впливу податку на прибуток на результат діяльності

Рік	Податок на прибуток, тис. грн, x^2	Чистий прибуток, y	$x*y$	x^2	Урасч
2018	169915	786403	133621665745	28871107225	783201.75
2019	205679	909636	187093022844	42303851041	946474.12
2020	83545	366802	30644473090	6979767025	388899.25
2021	291192	1326460	386254540320	84792780864	1336864.17
2022	107153	487878	52277591334	11481765409	496676.18
Сума	857484	3877179	789891293333	174429271564	3952115.47

За допомогою табл. 3.1 можемо використати в MS Excel функцію ЛІНЕЙН та визначити наступні показники b_0 та b_1 . Звідси маємо такий вигляд розрахунку:

	b_1	b_0	
	4.57	-7493.65	
	0.11	19749.41	
R^2	1.00	17494.22	S_{yx}
F	1864.12	3.00	$n-m-1$
	570510569727.28	918143257.52	
	$(y_{расч-уср})^2$	$(y-урасч)^2$	

В результаті цих розрахунків ми отримали рівняння:

$$y = 4,57x - (-7493,65)$$

За допомогою формули 3.1 можна визначити, що тіснота зв'язку отриманого рівняння із реальними статистичними даними складає $R^2=1$. Отже зв'язок тісний та зі зростанням чистої рентабельності активів збільшується чистий прибуток. Зобразимо на рис. 3.3 отримані результати.

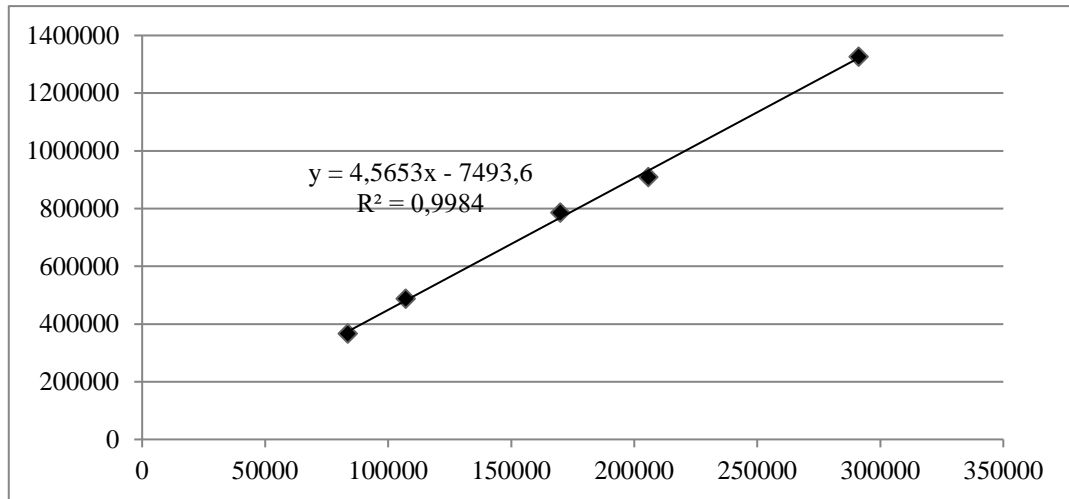

Рис. 3.3 - Динаміка впливу податку на чистий прибуток (збиток)

Зв'язок між факторами та розрахунковим прибутком тісний і ми можемо будувати двофакторну лінійну модель. Для цього складемо розрахункову таблицю (табл. 3.3). Це буде рівняння виду:

$$\hat{y}_x = a + b_1x_1 + b_2x_2 \quad (3.2)$$

За допомогою цієї таблиці складемо матриці та знайдемо їх визначники:

$$A = \begin{vmatrix} 5 & 8916119 & 857484 \\ 8916119 & 16459177771675 & 1617673230386 \\ 857484 & 1617673230386 & 174429271564 \end{vmatrix}$$

$$B_0 = \begin{vmatrix} 3877179 & 8916119 & 857484 \\ 7319803770302 & 16459177771675 & 1617673230386 \\ 789891293333 & 1617673230386 & 174429271564 \end{vmatrix}$$

$$B_1 = \begin{vmatrix} 5 & 3877179 & 857484 \\ 8916119 & 7319803770302 & 1617673230386 \end{vmatrix}$$

$$B_2 = \begin{vmatrix} 857484 & 789891293333 & 174429271564 \\ 5 & 8916119 & 3877179 \\ 8916119 & 16459177771675 & 7319803770302 \\ 857484 & 1617673230386 & 789891293333 \end{vmatrix}$$

Після цього знайдемо b_1 , b_2 і b_0 :

$$b_0 = \frac{-532305141767512000000000000}{37371914727421600000000} = -14243,44;$$

$$b_1 = \frac{205381241884193000000}{37371914727421600000000} = 0,01;$$

$$b_2 = \frac{169948395271064000000000}{37371914727421600000000} = 4,55.$$

В результаті цих розрахунків ми отримали рівняння:

$$y = 0,01x_1 + 4,55x_2 + (-14243,44) \rightarrow \max$$

Зобразимо результати цього рівняння на рис. 3.4.

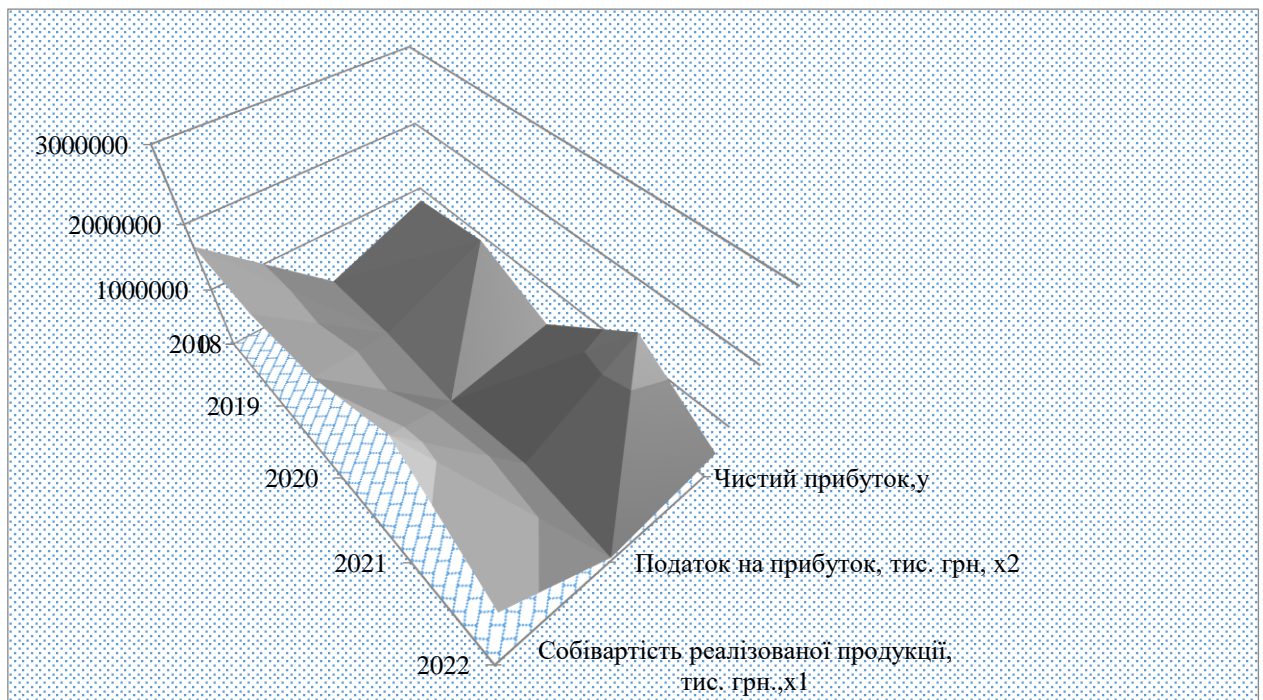

Рис. 3.4 - Поверхня розрахованих значень прибутку

Таблиця 3.3 - Розрахункова таблиця для побудови двофакторної лінійної залежності

Рік	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн., x^1	Податок на прибуток, тис. грн., x^2	Чистий прибуток, y	$x^1 * x^2$	$x^{1 \wedge 2}$	$x^{2 \wedge 2}$	$x^1 * y$	$x^2 * y$	у расч
2018	1680204	169915	786403	285491862660	2823085481616	28871107225	1321317466212	133621665745	767676.43
2019	1628343	205679	909636	334915959897	2651500925649	42303851041	1481199413148	187093022844	-5294.7218
2020	1830869	83545	366802	152959950605	3352081295161	6979767025	671566410938	30644473090	-4181.7199
2021	2388735	291192	1326460	695580522120	5706054900225	84792780864	3168561428100	386254540320	-1115.9115
2022	1387968	107153	487878	148724935104	1926455169024	11481765409	677159051904	52277591334	-6615.7266
Сума	8916119	857484	3877179	1617673230386	16459177771675	174429271564	7319803770302	789891293333	750468.35

Цільова функція економіко-математичної моделі оптимального використання виробничого потенціалу набула вигляду:

$$\Pi = 0,01\text{Соб.}_{\text{реал.прод.}} + 4,55\text{Под}_{\text{приб}} + (-14243,44) \rightarrow \max \quad (3.3)$$

3.2. Обґрунтування методу оптимізації прибутковості ПАТ «Суха балка» та реалізація економіко-математичної моделі

Проаналізуємо вплив керованих змінних (собівартість реалізованої продукції і податок на додану вартість) на результативний показник (прибутку). Для цього необхідно на цільову функцію накласти наступні обмеження:

- за мінімально, середньо і максимально можливою величиною собівартості реалізованої продукції і фактичному значенні податку на додану вартість;
- за мінімально, середньо і максимально можливою величиною податку на додану вартість та фактичному значенні собівартості реалізованої продукції;
- за мінімально, середньо і максимально можливою величиною собівартості реалізованої продукції і податку на додану вартість.

Таким чином, будемо по черзі змінювати показники керованих змінних і знаходити відповідні значення прибутку, але спочатку зведемо фактичні значення показників в одну таблицю. Крім того за допомогою функції «тенденція» знайдемо їх значення на період 2018-2027 рр.

Побудуємо наступну таблицю 3.4.

Таблиця 3.4 - Прогнозовані значення собівартості реалізованої продукції, податку на додану вартість та прибутку ПАТ «Сухабалка» у 2018-2027 рр.

Рік	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн., x^1	Податок на прибуток, тис. грн, x^2	Чистий прибуток, y
2018	1680204	169915	786403
2019	1628343	205679	909636
2020	1830869	83545	366802
2021	2388735	291192	1326460
2022	1387968	107153	487878
2023	1835999.80	159493.50	1274370.40
2024	1853591.80	155492.40	1477548.76
2025	1871183.80	151491.30	1680727.12
2026	1888775.80	147490.20	1883905.48
2027	1906367.80	143489.10	2087083.84

Зобразимо отримані результати на рис. 3.5 – 3.7.

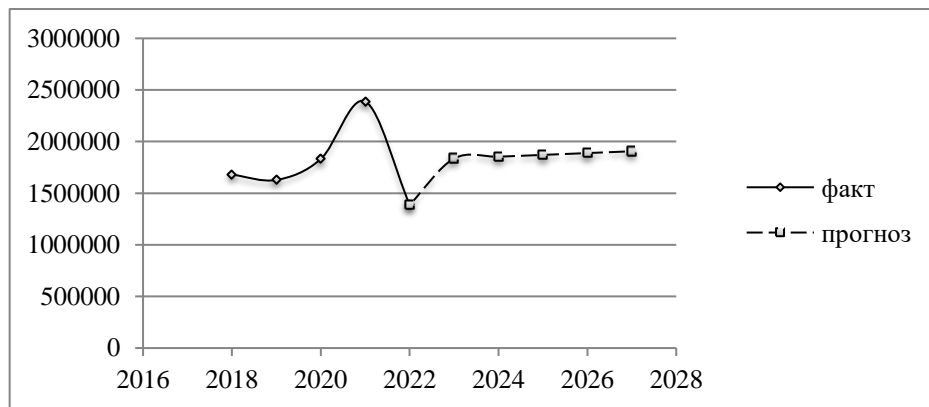

Рис. 3.5 - Собівартість реалізованої продукції у 2018-2027 рр.

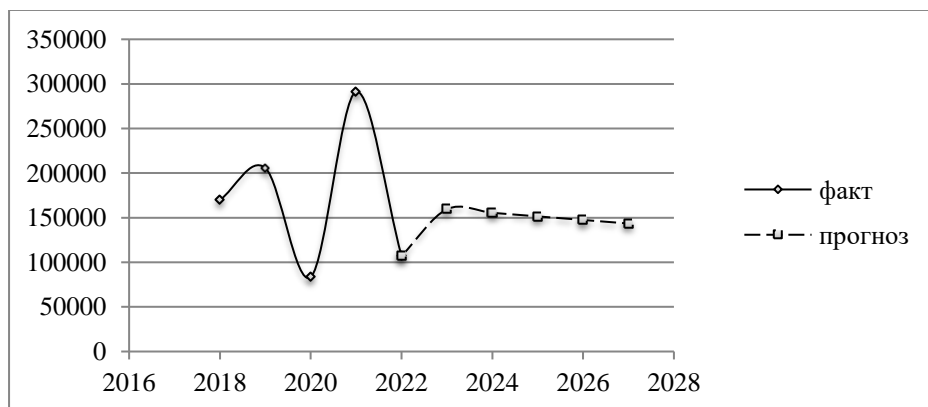

Рис. 3.6 - Податок на прибуток у 2018-2027 рр.

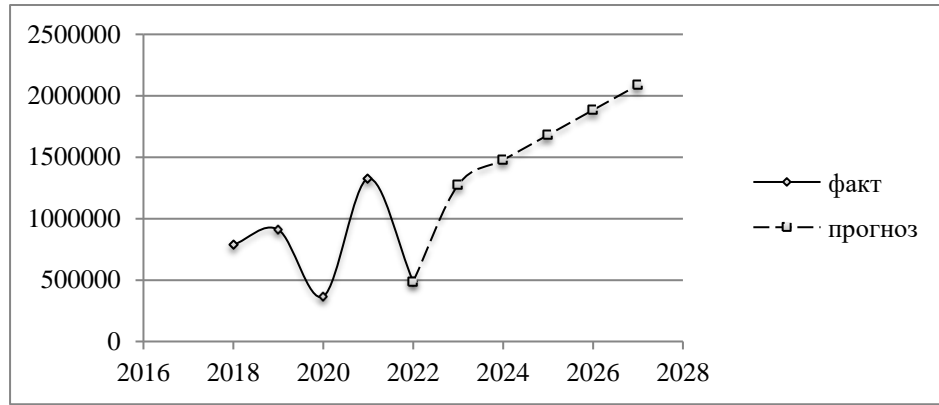

Рис. 3.7 - Чистий прибуток у 2018-2027 рр.

Фіксуємо мінімальне значення собівартості реалізованої продукції (1387968 тис. грн). Результати обчислень впливу собівартість реалізованої продукції на чистий прибуток представимо у табл. 3.5 та зобразимо графічно на рис. 3.8.

Таблиця 3.5 - Результати фіксації мінімального значення собівартості реалізованої продукції

Рік	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн., ^{x1}	Податок на прибуток, тис. грн, ^{x2}	Чистий прибуток, у
2018	1387968	169915	772749.49
2019	1387968	205679	935475.69
2020	1387968	83545	379765.99
2021	1387968	291192	1324559.84
2022	1387968	107153	487182.39
2023	1387968	159493.50	725331.67
2024	1387968	155492.40	707126.66
2025	1387968	151491.30	688921.65
2026	1387968	147490.20	670716.65
2027	1387968	143489.10	652511.65

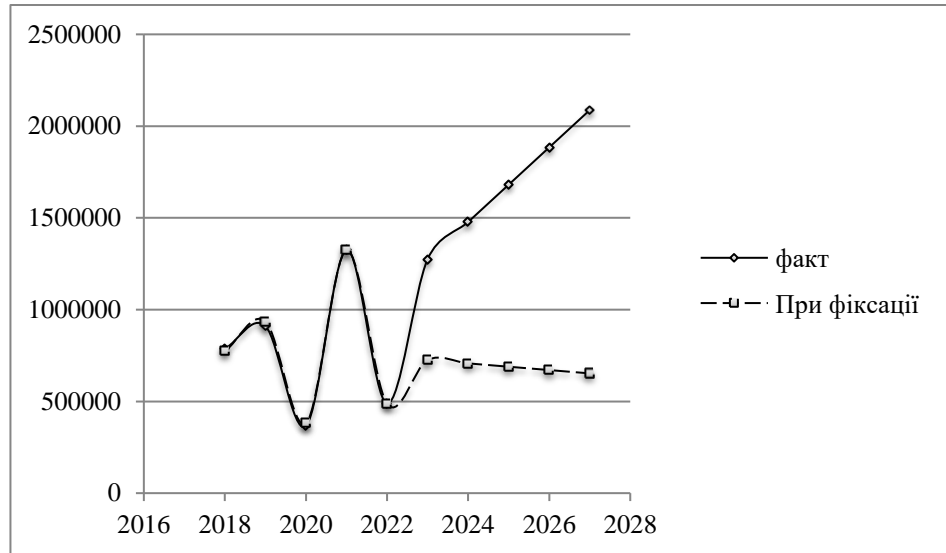

Рис. 3.8 - Вплив собівартості реалізованої продукції на прибуток

При фіксованому мінімальному значення собівартості реалізованої продукції фактичне значення чистого прибутку менше прогнозного.

Фіксуємо середнє значення собівартості реалізованої продукції (1827203,80 тис. грн). Результати обчислень впливу собівартості реалізованої продукції на чистий прибуток представимо у табл. 3.6 та зобразимо графічно на рис. 3.9

Таблиця 3.6 - Результати фіксації середнього значення собівартості реалізованої продукції

Рік	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн., x^1	Податок на прибуток, тис. грн, x^2	Чистий прибуток, y
2018	1827203.80	169915	777141.85
2019	1827203.80	205679	939868.05
2020	1827203.80	83545	384158.35
2021	1827203.80	291192	1328952.20
2022	1827203.80	107153	491574.75
2023	1827203.80	159493.50	729724.02
2024	1827203.80	155492.40	711519.02
2025	1827203.80	151491.30	693314.01
2026	1827203.80	147490.20	675109.01
2027	1827203.80	143489.10	656904.00

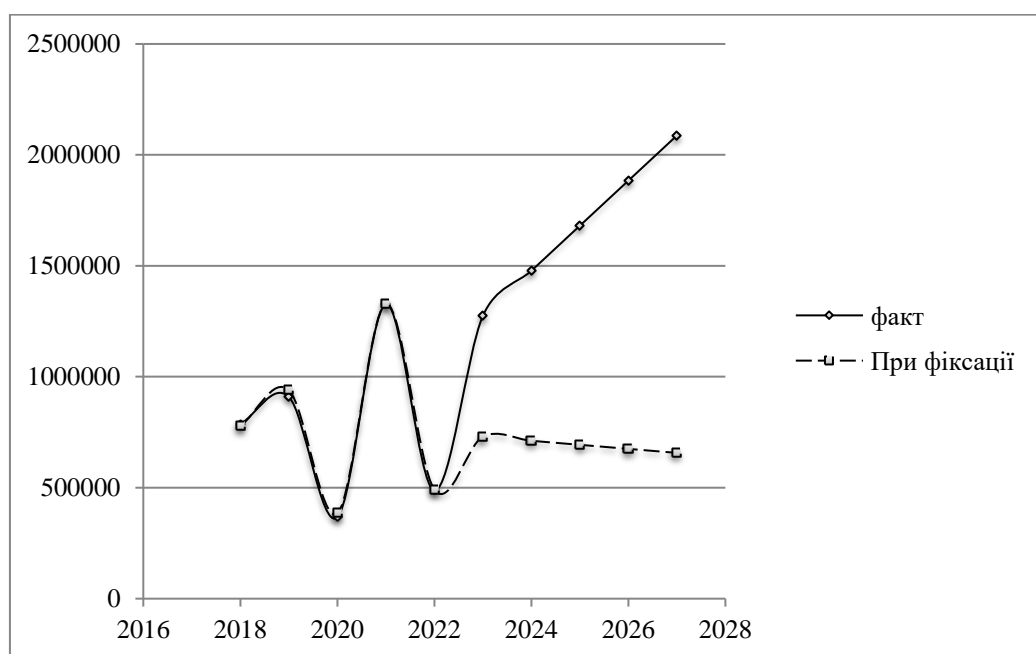

Рис. 3.9 - Вплив собівартості реалізованої продукції на прибуток

При фіксованому середньому собівартості реалізованої продукції фактичне значення прибутку зменшується.

Фіксуємо максимальне значення собівартості реалізованої продукції (1906367,80 тис. грн). Результати обчислень впливу собівартості реалізованої продукції на чистий прибуток представимо у табл. 3.7 та зобразимо графічно на рис. 3.10.

Таблиця 3.7 - Результати фіксації максимального значення собівартості реалізованої продукції

Рік	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн., ^{x1}	Податок на прибуток, тис. грн, ^{x2}	Чистий прибуток, ^y
2018	1906367.80	169915	777933.49
2019	1906367.80	205679	940659.69
2020	1906367.80	83545	384949.99
2021	1906367.80	291192	1329743.84
2022	1906367.80	107153	492366.39
2023	1906367.80	159493.50	730515.66
2024	1906367.80	155492.40	712310.66
2025	1906367.80	151491.30	694105.65
2026	1906367.80	147490.20	675900.65
2027	1906367.80	143489.10	657695.64

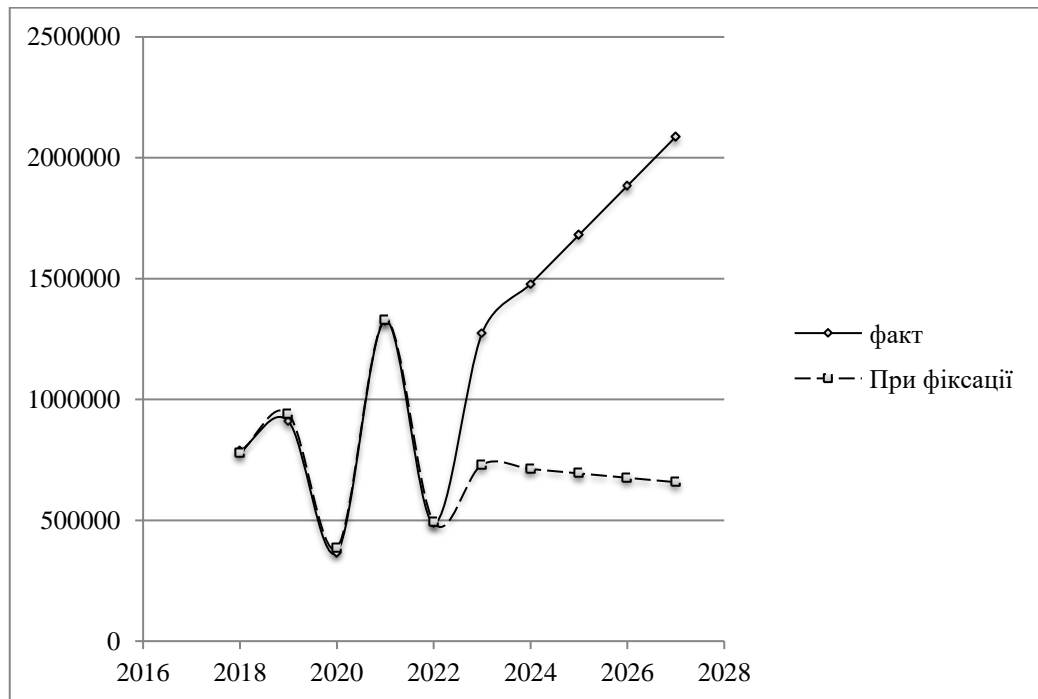

Рис. 3.10 - Вплив собівартості реалізованої продукції на прибуток

При фіксованому максимальному значенні собівартості реалізованої продукції фактичне значення прибутку менше прогнозного.

Фіксуємо мінімальне значення податку на прибуток (83545 тис.грн).
Результати обчислень впливу податку на прибуток в на чистий прибуток представимо у табл. 3.8 та зобразимо графічно на рис. 3.11.

Таблиця 3.8 - Результати фіксації мінімального значення податку на прибуток

Рік	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн., ^{x1}	Податок на прибуток, тис. грн, ^{x2}	Чистий прибуток, ^y
2018	1680204	83545	382688.35
2019	1628343	83545	382169.74
2020	1830869	83545	384195.00
2021	2388735	83545	389773.66
2022	1387968	83545	379765.99
2023	1835999.80	83545	384246.31
2024	1853591.80	83545	384422.23
2025	1871183.80	83545	384598.15
2026	1888775.80	83545	384774.07
2027	1906367.80	83545	384949.99

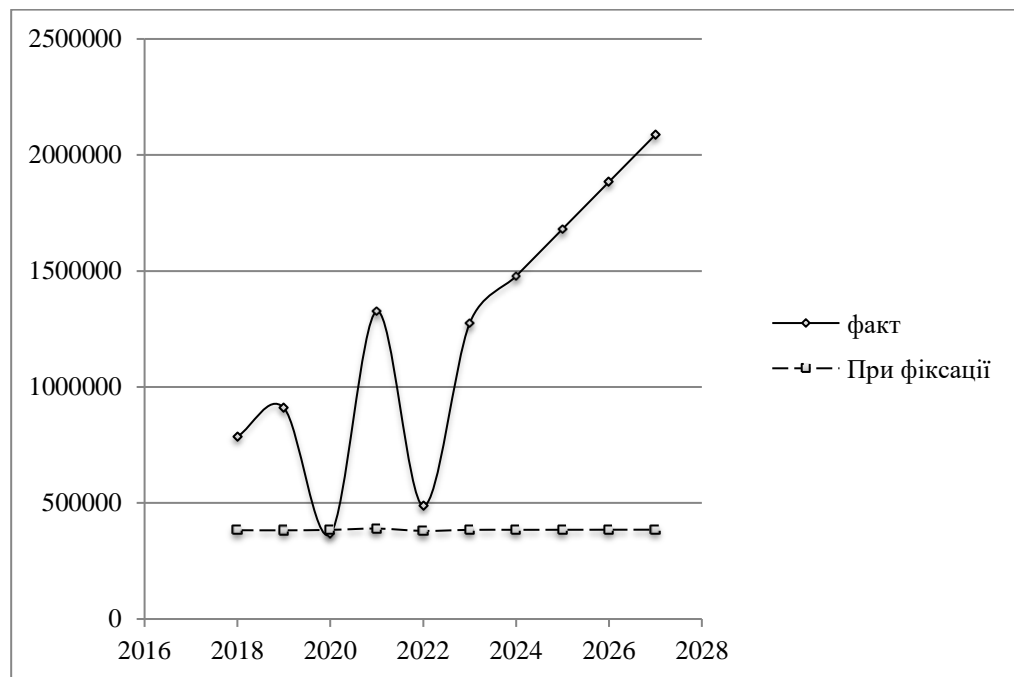

Рис. 3.11 - Вплив податку на прибуток на прибуток

При фіксованому мінімальному значенні податку на прибуток фактичне значення прибутку менше прогнозного.

Фіксуємо середнє значення податку на прибуток (161494,05 тис.грн). Результати обчислень впливу податку на прибуток на чистий прибуток представимо у табл. 3.9 та зобразимо графічно на рис. 3.12.

Таблиця 3.9 - Результати фіксації середнього значення податку на прибуток

Рік	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн., x^1	Податок на прибуток, тис. грн, x^2	Чистий прибуток, y
2018	1680204	161494.05	737356.53
2019	1628343	161494.05	736837.92
2020	1830869	161494.05	738863.18
2021	2388735	161494.05	744441.84
2022	1387968	161494.05	734434.17
2023	1835999.80	161494.05	738914.49
2024	1853591.80	161494.05	739090.41
2025	1871183.80	161494.05	739266.33
2026	1888775.80	161494.05	739442.25
2027	1906367.80	161494.05	739618.17

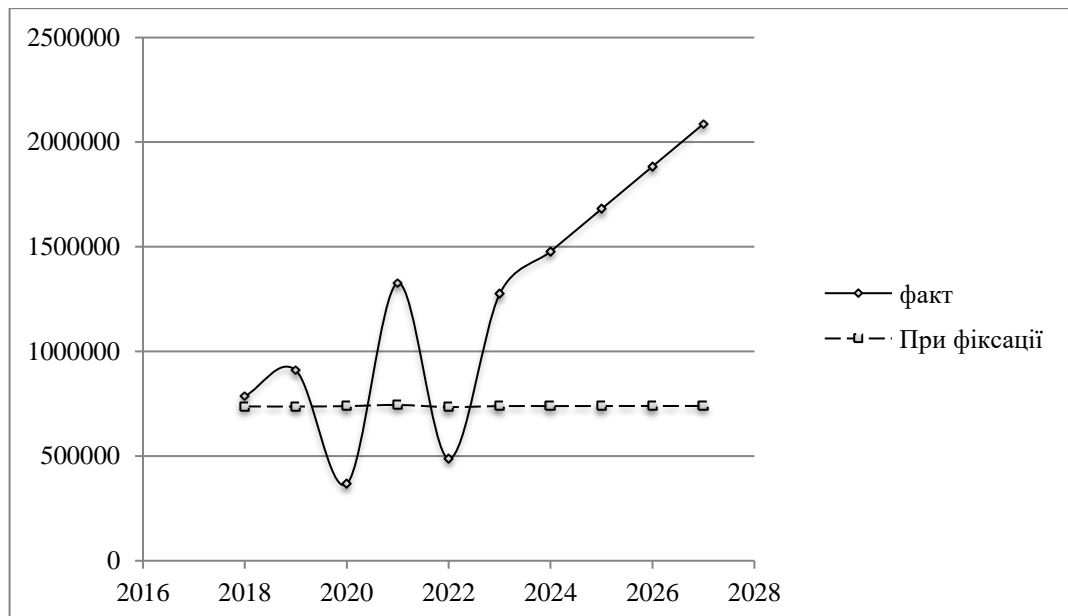

Рис. 3.12 - Вплив податку на прибуток на прибуток

При фіксованому середньому значенні податку на прибуток фактичне значення прибутку менше прогнозного.

Фіксуємо максимальне значення податку на прибуток (169915 тис.грн). Результати обчислень впливу податку на прибуток на чистий прибуток представимо у табл. 3.10 та зобразимо графічно на рис. 3.12.

Таблиця 3.10 - Результати фіксації максимального значення податку на прибуток

Рік	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн., x^1	Податок на прибуток, тис. грн, x^2	Чистий прибуток, y
2018	1680204	169915	775671.85
2019	1628343	169915	775153.24
2020	1830869	169915	777178.50
2021	2388735	169915	782757.16
2022	1387968	169915	772749.49
2023	1835999.80	169915	777229.81
2024	1853591.80	169915	777405.73
2025	1871183.80	169915	777581.65
2026	1888775.80	169915	777757.57
2027	1906367.80	169915	777933.49

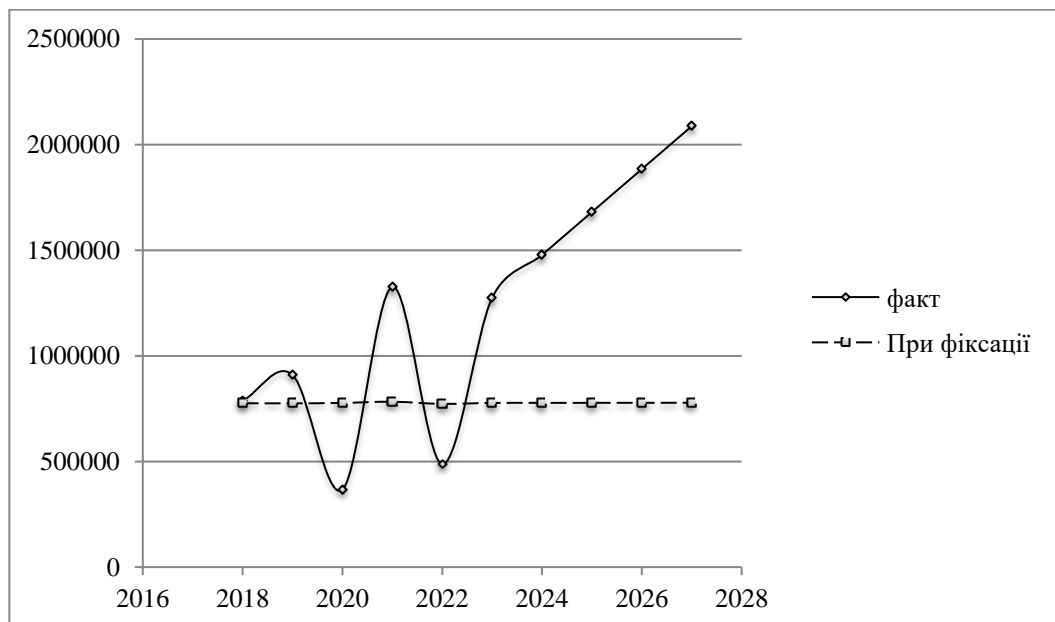

Рис. 3.13 - Вплив податку на прибуток на прибуток

При фіксованому максимальному значенні податку на прибуток фактичне значення чистого прибутку менше прогнозного.

Тепер знайдемо попарно значення чистого прибутку при фактичному, мінімальному, середньому і максимальному значенні собівартості реалізованої продукції і податку на прибуток. Визначимо резерв збільшення прибутку шляхом віднімання прогнозного значення чистого прибутку від фактичного.

Оскільки у 2021 році спостерігаються найбільші значення собівартості реалізованої продукції, податку на прибуток, для обчислення резерву збільшення прибутку візьмемо 2020 рік.

Таблиця 3.11 - Результати обчислень резерву збільшення чистого прибутку за 2020 рік

Фактичний прибуток, тис. грн. (П)	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн., x^1	Податок на прибуток, тис. грн, x^2	Прогнозний прибуток, млн. грн. (П)	Резерв (+) Перевитрати (-)
366802	1680204	169915	775671.85	408869.85
366802	1830869	83545	384195.00	17393.00
366802	1387968	107153	487182.39	120380.39
366802	1906367.80	143489.10	657695.64	290893.64
366802	1680204	83545	382688.35	15886.35
366802	1680204	107153	490104.75	123302.75
366802	1680204	143489.10	655434.01	288632.01
366802	1830869	169915	777178.50	410376.50
366802	1830869	107153	491611.40	124809.40
366802	1830869	143489.10	656940.66	290138.66
366802	1387968	169915	772749.49	405947.49
366802	1387968	83545	379765.99	12963.99
366802	1387968	143489.10	652511.65	285709.65
366802	1906367.80	169915	777933.49	411131.49
366802	1906367.80	83545	384949.99	18147.99
366802	1906367.80	107153	492366.39	125564.39

Таким чином, ми бачимо, що найбільш оптимальне значення чистого прибутку при максимальному значенні собівартості реалізованої продукції та фактичному значенні податку на прибуток, резерв збільшення складає 411 131,49 тис. грн.

Плановим відділом ПАТ «Суха балка» було визначено, що значення собівартості реалізованої продукції має не перевищувати 1906367,80 тис. грн., а значення податку на прибуток не може бути вищим за 143489,10 тис.грн. Розраховуємо чистий прибуток підприємства за наведеними даними.

При функції:

$$П = 0,01Соб_{\text{реал.прод.}} + 4,55Под_{\text{приб}} + (-14243,44) \rightarrow \max$$

Тепер встановимо обмеження:

$$\begin{cases} C_{\text{реал.прод.}} \geq 0, & \text{Подприбут} \geq 0 \\ C_{\text{реал.прод.}} \leq 1906367,80 \\ \text{Подприбут} \leq 143489,10 \end{cases}$$

The image shows an Excel spreadsheet with a formula in cell B17: $= -14243.44 + 0.01 * 1906367.80 + 4.55 * 169915.00$. The values 1906367.80 and 169915.00 are in cells B19 and B20 respectively. Overlaid on the spreadsheet is the 'Solver Parameters' dialog box. The objective function is set to '\$H\$17' with the goal of 'To Max Of'. The variable cells are '\$I\$17:\$J\$17'. The constraints are: '\$C\$4:\$C\$7 <= \$J\$19', '\$C\$4:\$C\$7 >= 0', '\$D\$4:\$D\$7 <= \$J\$20', and '\$D\$4:\$D\$7 <= 0'. The 'Make Variable Cells Non-Negative' checkbox is checked. The solving method is 'GRG Nonlinear Engine'.

Рис.3.14 Пошук рішень за допомогою MS Excel

За допомогою пошуку рішень ми отримали собівартість реалізованої продукції 1906367,80 тис.грн. та податок на прибуток 169915,00 тис.грн. Чистий прибуток при цьому становитиме 777933,50 тис. грн.

ВИСНОВКИ

У ході виконання курсової роботи ми визначили найбільш істотні чинники, що впливають на результативність діяльності підприємства. Найбільш значимими чинниками, згідно даних кореляційного аналізу, виявилися собівартість реалізованої продукції та податок на прибуток.

Розглядаючи резерви максимізації прибутку слід звернути увагу на те, що прибуток залежить як від доходів підприємства, так і від його витрат.

Отже, збільшення прибутку можна досягти двома способами: зменшити витрати на виробництво або збільшити дохід від реалізації. Тому, перед кожною фірмою постає питання правильно сформулювати свою цінову стратегію й обрати оптимальний обсяг виробництва.

Підстави максимізації прибутку такі самі, що й мотиви максимізації корисності споживача. Максимізація прибутку є вирішальною умовою успішної конкурентності підприємства, його життєздатності і закріплення на ринку.

Треба удосконалювати постійно засоби виробництва, тобто впроваджувати нову техніку, удосконалювати технології, впроваджувати прогресивні матеріали тощо. І тим самим дозволить значно знизити собівартість продукції і підвищить прибуток.

Зниження собівартості продукції є найважливішим фактором росту прибутку. У зниженні собівартості продукції найбільш повно відбивається економія матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, якими розпоряджається підприємство. Максимальна мобілізація резервів собівартості продукції є важливою умовою ефективного функціонування підприємства.

Механізоване виробництво потребує значно менше робітників і це в свою чергу зменшить витрати на оплату праці. Також за рахунок нового обладнання можна збільшити випуск продукції, що в свою чергу призведе до зниження витрат в розрахунку на одиницю продукції. Але після цього підприємству доведеться шукати нові ринки збуту продукції – і в Україні, і за кордоном.

Тобто потрібно виділити деякі кошти на рекламу, це обов'язково принесе результати.

Слід також відмітити, що з ростом обсягу випуску продукції прибуток підприємства збільшується не тільки за рахунок зниження собівартості, але і внаслідок збільшення кількості продукції, що випускається. Таким чином, чим більший обсяг виробництва, тим за інших рівних умов більше сума одержуваного підприємством прибутку. Але в той же час ріст прибутку на підприємстві означає й збільшення відрахувань в державний бюджет.

Резервом росту прибутку промислових підприємств є підвищення якості продукції, що виробляється, і ліквідація втрат від браку. Проблема якості продукції в ряді галузей промисловості пов'язана із підвищенням надійності і тривалості використання виробів. Багато підприємств випускають продукцію з гарантією. Практика показує, що деякі підприємства забезпечують гарантований строк служби виробів за рахунок оплати витрат по передчасному ремонту бракованої продукції, реалізованої споживачу в майстернях гарантійного ремонту. Це призводить до зниження якості продукції і збільшенню її собівартості, так як в плановій собівартості вже передбачені витрати на гарантійний ремонт, що наносить як моральний, так і матеріальний збиток і покупцю і виробнику.

Підвищення прибутку може відбутися також за рахунок підвищення продуктивності праці. З ростом продуктивності праці знижуються витрати праці в розрахунку на одиницю продукції, а отже, зменшується і питома вага заробітної плати в структурі собівартості. Для цього підприємство повинне активно використовувати різноманітні мотиваційні засоби: перевести якомога більше працівників на відрядну форму оплати праці, працівникам погодинної форми у більшому розмірі оплачувати роботу в понад урочний час, забезпечувати доставку працівників на роботу та з роботи за узгодженими маршрутами, надавати матеріальну допомогу працівникам з нагоди ювілейних та інших важливих дат.

Важливе значення в боротьбі за зниження собівартості та підвищення прибутку має дотримання найсуворішого режиму економії на всіх ділянках виробничо-господарської діяльності підприємства. Послідовне здійснення на підприємствах режиму економії виявляється насамперед у зменшенні витрат матеріальних ресурсів на одиницю продукції, скороченні витрат по обслуговуванню виробництва і керуванню й інших непродуктивних витрат. Необхідно регулярно проводити інвентаризацію запасів і обладнання з метою виявлення надлишків. Ці надлишки необхідно продавати за ринковими цінами.

Потребують вдосконалення й нормативи. Технічно обґрунтовані норми й нормативи, їх своєчасний перегляд, з одного боку, впливають на оплату праці, а, з іншої – на формування ціни, тому що виявлення резервів призводить до зниження суспільно-необхідних витрат робітників.

Одним з резервів збільшення прибутку промислових підприємств є більш повне використання вторинних ресурсів та попутних продуктів. Доля вторинної сировини в загальному обсязі матеріальних ресурсів, використовуваних у господарстві країни, значно зростає.

Також важливу роль в підвищенні прибутку відведена маркетингу. Практика світової торгівлі показала, що багато видів нових виробів не знаходять свого покупця на ринку без вправної організації маркетингу. Тому в цих умовах господарювання слід більше уваги приділяти маркетингу.

Для збільшення обсягу отриманого прибутку промисловим підприємствам необхідно застосовувати правильну тактику в області встановлення цін. У цінах повинні відображатись суспільно-необхідні витрати на виробництво і реалізацію продукції, її споживчі властивості, якість, платоспроможний попит. Від правильності розрахунку ціни багато в чому залежить обсяг отриманого прибутку, ліквідність і платоспроможність підприємства, його фінансовий стан.

Розрахунки спеціалістів показують, що при механізації робіт продуктивність праці збільшується у 1,5-2 рази. Резервом росту прибутку промислових підприємств є підвищення якості випуску продукції і ліквідація втрат від

браку. Проблема якості продукції в ряді галузей промисловості пов'язана із підвищенням надійності і тривалості використання виробів. Резервом росту прибутку промислових підприємств є підвищення цін. Ціни відображають кон'юнктуру ринку, протиставляючи виробника споживачу товару, і навпаки.

Отже, для підвищення прибутку потрібно спиратися на комплексний техніко-економічний аналіз роботи підприємства: вивчення техніко-економічних показників роботи підприємства й організаційного рівня виробництва, використання виробничих потужностей і основних фондів, сировини і матеріалів, робочої сили, господарських зв'язків тощо.

Таким чином, спираючись на проведений аналіз, можна зробити висновок, що моделювання є важливим компонентом процесу управління. Незважаючи на виявлені недоліки та проблеми моделювання, його успішна практична реалізація багато в чому залежить від специфіки самого управління, яка, у свою чергу, визначається як станом фінансово-економічних відносин у країні, так і національними особливостями менеджменту. Тому досить актуальним стає вивчення і всебічний аналіз моделювання при вирішенні економічних задач.

Отже, при розробці моделей економічних процесів необхідно приймати до уваги:

- мінливість (динамічність) економічних процесів;
- тенденцію до погіршення характеристик економічних процесів;
- вплив навколишнього середовища на досліджуваний об'єкт;
- контроль за точністю і повнотою первинної інформації;
- однаковий ступінь агрегування вихідних даних;
- однорідну структуру одиниць сукупності;
- аналогію методів розрахунку показників у часі;
- однакову періодичність обліку окремих змінних;
- порівнянні ціни та інші умови.

Таким чином, в процесі управління підприємством як відкритої, динамічної, багаторівневої, стохастичної системи, що розвивається, виникає необхідність у застосуванні таких методів та моделей, які б дозволили планувати, організовувати, мотивувати та контролювати підприємницьку діяльність з врахуванням його особливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1) Алексєєв А.А., Василик О.Д., Костіна Н.І. Фінанси: система моделей і прогнозів: Навч. пос. К.: Четверта хвиля, 1998. 304 с
- 2) Вітлінський В.В. Моделювання економіки: Навч. посібник. К.: КНЕУ, 2003. – 408 с.
- 3) Багацька К.В., Говорушко Т.А., Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: підручник. Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2014. 320 с.
- 4) Білик М. Д. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2005. 588 с.
- 5) Бланк, І. А. Фінансовий менеджмент: Навчальний курс. К.: «Ніка-Центр», Ельга, 2009. - 490 с.
- 6) Богза, А. Аналіз основних показників ефективності продажів. Менеджмент сьогодні. - 2014. - №5. – С. 24–26.
- 7) Великий економічний словник: за ред. А. Н. Азріліяна. Інститут нової економіки, 2010. 1472 с.
- 8) Вишневська О.М., Костирко А.Г. Фінансовий потенціал сільськогосподарських підприємств: теоретичні і практичні аспекти : монографія. Миколаїв : ФОП Швець В.М., 2017. 268 с.
- 9) Галушак В. В. Фінансова стійкість та фінансова стратегія підприємства як ефективне формування та використання фінансових ресурсів. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 4. С. 810–813. URL: <http://global-national.in.ua/archive/4-2015/171.pdf>
- 10) Геєць В., Скрипниченко М., Соколик М., Шумська С. Секторальні макромоделі прогнозування економіки України. *Економіст*. 1998. № 3. С. 14–18.
- 11) Головка В.І., Мінченко А.В., Шаманська В.М. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 448 с.

- 12) Гончарова Н.О., Ігнатюк А.І., Малиш Н.А. Мікроекономіка: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: МАУП, 2005. 304 с.
- 13) Грабовецький Б.Є. Економічне прогнозування і планування: Навч. пос. Київ: центр навчальної літератури, 2003. 188 с.
- 14) Гудзь Т.П. Матричний аналіз фінансової рівноваги підприємства. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: «Економічні науки». 2016. № 4. С. 149–157.
- 15) Журавльова О. Є. Фінансова стійкість підприємства: теорія і практика. Формування ринкової економіки. 2009. № 22. С. 523–536. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197256994.pdf>
- 16) Костецький В.В. Особливості здійснення фінансового оздоровлення підприємства. Економічний аналіз. 2016. Т. 26. № 1. С. 50–57.
- 17) Костирко Л. А. Аналіз потенціалу фінансової в системі управління вартістю підприємства. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2015. № 4. С. 122–128.
- 18) Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. 2-ге вид. Київ : Знання, 2002. 274 с.
- 19) Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2008. 392 с.
- 20) Кремень В. М., Щепетков С. Я. Оцінювання фінансової стійкості підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2011. № 1. С. 107–117. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/57810/7/Kremen_Otsiniuvannia_%20finansovoi_stiikosti_pidpriemstva.pdf;jsessionid=27C391E875725C1AFE29C55E00EB52FF
- 21) Кручок С.І. Оцінка фінансового стану підприємств. Фінанси України. 2002. № 8. С. 40–47.
- 22) Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія. Київ : КНЕУ, 2001. 387 с.

- 23) Лесюк А.С. Методика комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств. Економіка та держава. 2020. № 8. С. 83–88.
- 24) Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : «Хай Тек Прес», 2008. 336 с.
- 25) Лісовий А.В. Мікроекономіка: Навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2003. 192 с.
- 26) Малиш Н.А. Моделювання економічних процесів ринкової економіки: Навч. посіб. К.: МАУП, 2004. 120 с.
- 27) Матвієнко В.Я. Прогностика. К.: Українські пропілеї, 2000. 484 с.
- 28) Томашевський В.М. Моделювання систем. К.: Видавнича група ВНУ, 2005. – 352 с.: іл.